

Bryssel den 9.11.2016
COM(2016) 715 final

**MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET,
RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT
REGIONKOMMITTÉN**

2016 års meddelande om EU:s utvidgningspolitik

{SWD(2016) 360 final}
{SWD(2016) 361 final}
{SWD(2016) 362 final}
{SWD(2016) 363 final}
{SWD(2016) 364 final}
{SWD(2016) 365 final}
{SWD(2016) 366 final}

I. INLEDNING

I november 2015 fastställde Europeiska kommissionen en strategi på medellång sikt för EU:s utvidgningspolitik under denna kommissions mandatperiod. Strategin godkändes av rådet i december 2015. I detta meddelande bedöms framstegen i genomförandet av strategin och slutsatser dras och rekommendationer görs om specifika utvidgningsländer och särskilda tematiska frågor.

EU står fortfarande inför stora utmaningar på olika fronter. Förekomsten av en rad kriser kan påverka stabiliteten inte bara i Europa utan även globalt. EU:s attraktivitet i utvidgningsländerna har delvis påverkats av lågkonjunkturen och skepticismen mot EU-projektet.

Samtidigt fortsätter den konkreta möjligheten till EU-medlemskap, som fortsatt bekräftas av alla medlemsstater, att vara en drivkraft för förändring och förankra stabilitet och säkerhet i länderna i sydöstra Europa. Därför förblir en trovärdig utvidgningsprocess, som grundar sig på strikt och rättvis konditionalitet, ett oersättligt verktyg för att stärka dessa länder och bidra till att stödja deras modernisering genom politiska och ekonomiska reformer, i linje med anslutningsvillkoren.

Utvidgningspolitiken fortsätter att ge resultat och reformerna fortsätter i de flera länder, om än med olika fart. Eftersom de nödvändiga reformerna är komplexa är det en långsiktig process och strukturella brister kvarstår, särskilt när det gäller rättsstatsprincipen och ekonomin.

I fråga om Turkiet kunde man genom toppmötet mellan EU och Turkiet den 29 november 2015 och det påföljande uttalandet från EU och Turkiet av den 18 mars 2016 få till stånd en betydande minskning av de irreguljära migrationsströmmarna och, mer brett, blåsa nytt liv i förbindelserna mellan EU och Turkiet. Den 15 juli skakades de turkiska demokratiska institutionerna och det turkiska samhället som helhet av ett våldsamt kupp försök, vilket EU omedelbart fördömde i de starkaste ordalag.

Det är av avgörande betydelse för utvidgningsländerna att man fortsatt ställer sig bakom principen ”det grundläggande först”. Kommissionen kommer att fortsätta att inrikta sina insatser på rättsstaten, vilket inbegriper säkerhet, grundläggande rättigheter, demokratiska institutioner och reform av den offentliga förvaltningen, samt på ekonomisk utveckling och konkurrenskraft. De är de grundläggande faktorerna för uppnåendet av medlemskapskriterierna från Köpenhamn och Madrid. Det är fortfarande av avgörande betydelse att det civila samhället och berörda parter får en mer framträdande roll.

Det är samtidigt viktigt att erkänna att anslutningsförhandlingarna inte är, och aldrig har varit, ett självändamål. De är en del av en mer omfattande moderniserings- och reformprocess. Regeringarna i utvidgningsländerna måste mer aktivt ta itu med de nödvändiga reformerna och verkligen placera dem på den politiska dagordningen, inte för att EU ber om det, utan för att det ligger i deras medborgares intresse. Allmänhetens stöd för framtida utvidgningar kommer att bero på hur väl förberedda kandidatländerna är. Därför kan reformer som har sin grund i processen för anslutning till EU även bidra till att stärka förtroendet hos såväl EU-medlemsstaternas som kandidatländernas medborgare.

II. GENOMFÖRANDE AV 2015 ÅRS UTVIDGNINGSSTRATEGI

a) Rättsstatsprincipen

Det har överlag gjorts ansträngningar för att modernisera de rättsliga ramarna och infrastrukturen samt för att ge domare och åklagare bättre utbildning. I juli antog Albanien parlament enhälligt ändringar av författningen, som ligger till grund för en djupgående och omfattande reform av rättsväsendet. Serbien har antagit omfattande handlingsplaner om rättsstatsprincipen, där arbetsprogrammet för reformer inom kapitlen 23 och 24 fastställdes.

Framstegen med att inrätta fungerande och oberoende **rättssystem** är dock långsamma, och de flesta länder har fortfarande problem med effektiviteten och bristande oberoende och redovisningsskyldighet. I Turkiet har rättsväsendets oberoende undergrävt av omfattande förändringar av de högre domstolarnas struktur och sammansättning samt av fortsatta påtryckningar på domare och åklagare. Avskedandet av en femtedel av domarna och åklagarna efter kuppforsöket den 15 juli innebär ytterligare en stor utmaning när det gäller rättsväsendets funktion överlag. I f.d. jugoslaviska republiken Makedonien har man fortfarande inte på ett adekvat sätt tagit itu med de allvarliga brister som lyfts fram i ljuset av avlyssningsskandalen.

Under senare år har alla länder stärkt sina ramar för bekämpning av **korruption** och **organiserad brottslighet**. Nya institutioner, t.ex. Montenegros byrå för bekämpning av korruption, har inrättats och omfattande insatser har gjorts för att främja specialisering, inom såväl polisen som rättsväsendet. Trots dessa insatser fortsätter flera länder i regionen att visa tydliga symptom på olika grader av *state capture*, dvs. att staten tas över av politiska intressen. Företag, institutioner och kraftfulla individer använder olagliga metoder för att påverka och utforma politiken, det rättsliga klimatet och ekonomin efter sina egna intressen. Det uttalade politiska åtagandet om att bekämpa korruption har inte i tillräcklig utsträckning omsatts i konkreta resultat. Insatserna måste därför mer än någonsin inriktas på att åstadkomma övertygande och varaktiga resultat på dessa områden på grundval av effektiva, ändamålsenliga och opartiska utredningar, åtal och domstolsavgöranden i mål på alla nivåer. Insynen i offentlig upphandling måste öka. Resultaten i kampen mot organiserade brottslighet måste nå bortom enskilda ärenden. Myndigheterna måste börja att på allvar nedmontera kriminella nätverk och förverka tillgångar, bl.a. genom att använda mer långtgående och kraftfulla verktyg som t.ex. utvidgat förverkande av tillgångar och systematisk användning av finansiella utredningar. Kraftfullare ansträngningar bör göras för att ta itu med den olagliga handeln med skjutvapen. Varierande framsteg har gjorts under de senaste åren för att ta itu med människohandel. Större insatser krävs för att anpassa sig till de relevanta delarna av EU:s regelverk och garantera ett effektivt genomförande av förebyggande åtgärder samt av skydd av och stöd till brottsoffer.

Terrorism och radikalisering fortsätter att hota EU:s och utvidgningsländernas säkerhet. Turkiet har drabbats särskilt hårt av flera storskaliga och dödliga terroristattacker det senaste året. Företeelsen med stridande från såväl EU som utvidgningsländerna som reser för att delta i rebellgrupper särskilt i Syrien och Irak, och det hot mot säkerheten som de kan utgöra när de återvänder, kommer också sannolikt att kvarstå under kommande år. Genom att ändra sin straffrättsliga lagstiftning och lagstiftningen mot terrorism har utvidgningsländerna skaffat sig kraftfullare verktyg mot dessa företeelser. Flera av dem har också antagit nya strategier och handlingsplaner mot terrorism, som rört sig bort från ren brottsbekämpning och istället inriktar sig på förebyggande åtgärder och åtgärder mot radikalisering. Mer måste dock göras för att motverka radikalisering i länderna, särskilt inom utbildning och genom bättre kontroll av utländsk finansiering som stödjer radikalt innehåll. EU håller på att utvidga sitt nätverk för

kunskapsspridning om radikaliserings (RAN) till utvidgningsländerna för att ge tillgång till EU:s praxis inom åtgärder mot radikaliserings. Utvidgningsländerna bör fortsätta att använda Europol för att underlätta samarbetet om terrorbekämpning.

b) Grundläggande rättigheter

De grundläggande rättigheterna skyddas fortfarande i stor utsträckning av utvidgningsländernas lagstiftning. I västra Balkan finns det brister i tillämpningen, men situationen är överlag stabil. I Turkiet har det skett en tillbakagång på detta område och det praktiska genomförandet uppvisar ofta avsevärda brister. Efter kuppörsöket i juli utlystes undantagstillstånd och det vidtogs långtgående åtgärder som inskränkte de grundläggande rättigheterna. Det fördes fram anklagelser om många allvarliga överträdelser av förbudet mot tortyr och misshandel och av processuella rättigheter i efterspelet till kuppörsöket. Det ligger i Turkiets intresse att ett opartiskt system säkerställs för rättslig prövning av påstådda kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Kommissionen välkomnar åtagandet från de turkiska myndigheterna i detta hänseende och uppmanar Turkiet att underlätta internationella organisationers övervakning av de kommande rättegångarna.

Yttrande- och mediefrihet är fortfarande ett särskilt orosmoment i de flesta utvidgningsländer, om än i olika grad. Bristen på framsteg på detta område, som redan iakttagits under de senaste två åren, har kvarstått och i vissa fall intensifierats. Situationen när det gäller yttrandefrihet har försämrats avsevärt i Turkiet, särskilt genom arresteringar och lagföring av journalister anklagade för terrorism och genom stängning av en lång rad medieföretag. I västra Balkan har den otillbörliga politiska inblandningen i det arbete som bedrivs av offentliga programföretag och hotelserna mot journalister fortsatt, samtidigt som bristen på insyn i den offentliga finansieringen av medierna kvarstår. För att ta itu med dessa frågor kommer kommissionen, med utgångspunkt i Speak Up!-konferenserna, att lansera det nya konceptet ”mediadagar” i regionen. De ska bredda diskussionerna om medierelaterade frågor, och förutom yttrandefriheten som sådan även ta upp mediemarknadernas funktion samt snedvridning av konkurrensen och därmed sammanhängande frågor, t.ex. finansierings- och annonsmarknaderna.

Diskrimineringen av och fientligheten mot utsatta grupper, bl.a. på grund av sexuell läggning eller könsidentitet, är fortfarande mycket oroväckande. Det krävs ytterligare arbete för att garantera jämställdhet, bl.a. åtgärder mot våld i hemmet och könsrelaterat våld och för säkerställande av lika möjligheter för kvinnor, särskilt på arbetsmarknaden. Barnets rättigheter måste stärkas, bl.a. genom utarbetande av system för skydd av barn och en effektiv politik för att stödja personer med funktionsnedsättning. Den svåra situationen för romer är i stort oförändrad och romerna, särskilt i västra Balkan, faller fortsatt offer för diskriminering och socialt utanförskap. Den politiska ramen för integration av romer finns i alla utvidgningsländer, men regeringarna måste stärka sina insatser för att genomföra befintliga åtaganden och anslå nödvändiga resurser på central och lokal nivå.

I många utvidgningsländer saknas fortfarande ett fullständigt skydd av personuppgifter samt stabila system för att säkerställa processuella rättigheter.

c) Migration

Migrationskrisen har varit en av de viktigaste politiska frågorna det senaste året. Den har fortsatt att visa utvidgningspolitikens strategiska betydelse i regionen. EU har reagerat på ett heltäckande och rättighetsmedvetet sätt. De berörda ländernas faktiska stängning av västra Balkanrutten parallellt med EU:s och Turkiets uttalande av den 18 mars har gett klara resultat

i praktiken: antalet irreguljära migranter och asylsökare som nått de grekiska öarna har minskat avsevärt, från flera tusen per dag till färre än 100 per dag i genomsnitt. Det har också lett till en kraftig nedgång i antalet omkomna till havs. Turkiet har fortsatt att göra stora ansträngningar för att ge skydd åt mer än 2,7 miljoner flyktingar, särskilt från Syrien och Irak, bl.a. genom att utvidga lagstiftningen om tillfälligt skydd och möjliggöra tillträde till arbetsmarknaden. Landet har också stärkt gränsförvaltningen och ökat patrulleringen vid land- och sjögränserna. EU:s facilitet för flyktingar i Turkiet genomförs snabbt och ger konkret stöd till de behövande. Det totala belopp som anslagits inom ramen för faciliteten uppgår för närvarande till 2,2 miljarder euro, varav 1,2 miljarder euro kontrakterats och 677 miljarder euro utbetalats. Serbien och f.d. jugoslaviska republiken Makedonien har i hög grad bidragit till hanteringen av migrationsflödena. Sedan sommaren 2015 har dessa två värst drabbade länder i västra Balkan mottagit humanitärt bistånd från EU samt kompletterande bistånd från instrumentet för stöd inför anslutningen för sina positiva och konstruktiva ansträngningar att hjälpa flyktingar och migranter på sitt territorium.

Migranterna har dock fortsatt sina försök att nå destinationer i Europa. Vissa utvidgningsländer var tvungna att snabbt anpassa såväl sina rättsliga och institutionella rammar som sin infrastruktur för att klara av migrationskrisen. Kapaciteten i fråga om förvaltning och genomdrivande – särskilt när det gäller krissituationer – i alla länder måste stödjas ytterligare. Det är fortsatt nödvändigt att polisen och rättsliga aktörer vidtar åtgärder mot migrantsmugglare, bl.a. genom proaktivt samarbete och informationsutbyte med partnerländer.

Ytterligare instrument tas i bruk för att minska migrationstrycket på EU och utvidgningsländerna. Utöver faciliteten för flyktingar i Turkiet bidrar *EU:s regionala förvaltningsfond för insatser med anledning av krisen i Syrien* och pakterna med Jordanien och Libanon till att tillhandahålla utbildning och sysselsättning för syriska flyktingar och till att förbättra deras välbefinnande och möjligheter i livet samtidigt som de stannar kvar i regionen. Särskilda stödåtgärder och humanitärt bistånd har också genomförts för västra Balkan.

Medborgarna i fem utvidgningsländer omfattas för närvarande av viseringsliberalisering när de reser till EU. Turkiet och Kosovo* har under 2016 gjort avsevärda framsteg mot att uppfylla kraven i sina färdplaner för viseringsliberalisering, vilket gjort det möjligt för kommissionen att för rådet och Europaparlamentet förslå att viseringskravet ska lyftas även för dessa länder när de uppnått de återstående riktmärkena.

d) De demokratiska institutionernas funktion och reform av den offentliga förvaltningen

Välfungerande **demokratiska institutioner** är fortfarande en viktig utmaning i ett antal länder. De nationella parlamentens centrala roll för demokratin måste bli en naturlig del av den politiska kulturen. I Turkiet var kuppförsöket i juli en direkt attack mot landets demokratiskt valda institutioner. Med tanke på hur allvarligt hotet mot de demokratiska institutionerna var, var en snabb reaktion på hotet berättigad.

*Denna beteckning påverkar inte ståndpunkter om Kosovos status och är i överensstämmelse med FN:s säkerhetsråds resolution 1244/1999 och med Internationella domstolens utlåtande om Kosovos självständighetsförklaring.

Omfattningen av och den kollektiva karaktären hos de åtgärder som vidtagits sedan kuppen ger upphov till ett antal mycket allvarliga frågor. Upphävandet av immuniteten i maj för ett stort antal parlamentsledamöter är också mycket oroväckande.

I västra Balkan störs parlamentets funktion ofta av bojkotter. Även om man har kommit till rätta med vissa bojkotter är den politiska kulturen fortfarande splittrad. Det avtal som ingicks i f.d. jugoslaviska republiken Makedonien i juli, som genomför Pržino-avtalet från förra året, ligger till grund för genomförandet av tidigare lagda parlamentsval i december 2016. Oppositionens bojkotter och störningar av parlamentets verksamhet har fortsatt i Kosovo, och har innefattat våld. Den parlamentariska kontrollen undergrävs ofta av otillräcklig rapportering av regeringen, svaga parlamentsutskott och en överdriven användning av påskyndade parlamentsförfaranden. Även om genomförandet av valen i sig överlag sker utan allvarigare incidenter finns det stora brister, bl.a. när det gäller valadministration och politisk inblandning i mediernas rapportering, som har konsekvenser för integriteten hos den övergripande processen före och i samband med valen. Valen ses fortfarande ofta som en möjlighet att vinna politisk kontroll över den bredare förvaltningen, även över oberoende institutioner.

Framstegen när det gäller **reformen av den offentliga förvaltningen** har varit ojämna. I Turkiet återstår att bedöma vilken inverkan som det stora antalet avskedanden som nyligen gjorts kommer att ha på den offentliga förvaltningens professionalism och effektivitet. De flesta länder i västra Balkan har gjort framsteg när det gäller att anta strategier för reform av den offentliga förvaltningen och reformprogram för förvaltningen av de offentliga finanserna, men genomförandet och den långsiktiga hållbarheten måste säkerställas. Politiseringen av den offentliga förvaltningen är fortfarande ett orosmoment. Trots den moderna lagstiftningen om offentlig förvaltning utnyttjas regelbundet undantag, särskilt för utnämningar och avskedanden av högre tjänstemän. Kvaliteten på det politiska beslutsfattandet och utformningen av rättsakter är inte i linje med EU:s agenda för bättre lagstiftning. Lagstiftning, politik och större investeringar utarbetas ofta utan tillräckliga konsekvensbedömningar och interna och offentliga samråd.

I de flesta länder har den statliga förvaltningen fortfarande en komplicerad struktur och garanterar inte en tillräcklig redovisningsskyldighet. Medborgarnas rätt till god förvaltning och tillgång till information och förvaltningsrättslig rättskipning måste säkerställas på ett bättre sätt. Införandet av e-förvaltningstjänster är fortfarande en prioritet som en nyckelfaktor för insyn, snabbhet och konsekvens i offentliga tjänster. Många länder har gjort framsteg när det gäller att anta modern lagstiftning om allmänna administrativa förfaranden, men rättssäkerhet kan endast säkerställas när de motstridiga särskilda administrativa förfarandena i sektorsspecifika lagar har avskaffats. Länderna har ännu inte funnit den balans mellan statliga, regionala och lokala myndigheter som bäst bidrar till genomförandet av reformer och tillhandahållandet av tjänster till allmänheten.

e) Ekonomi

Den ekonomiska situationen har gradvis förbättrats i västra Balkan, med en starkare tillväxt, större investeringar och fler arbetstillfällen i den privata sektorn. Alla utvidgningsländer står dock inför stora strukturella ekonomiska och sociala utmaningar, med ineffektiva offentliga förvaltningar och hög arbetslöshet. Särskilt ungdomsarbetslösheten är fortfarande oroväckande hög. Infrastrukturen och utbildningssystemen måste förbättras. Försämringen av kvoten mellan statsskuld och BNP i regionen har bromsats och skulle till och med kunna hejdas i vissa länder tack vare en välkommen budgetkonsolidering.

Bristen på attraktiva inhemska arbetstillfällen leder till att många utvandrar. Samtidigt fungerar avsevärda inflöden av penningöverföringar från utlandet som negativa incitament för att söka arbete inom länderna.

Mot bakgrund av EU:s ram för stöd till ekonomisk styrning uppmanas alla kandidatländer och potentiella kandidatländer att varje år lämna in ett ekonomiskt reformprogram. De ekonomiska reformprogrammen innehåller makroekonomiska prognoser på medellång sikt och budgetplaner för de kommande tre åren, samt en förteckning över prioriterade strukturreformer som syftar till att främja konkurrenskraft och inkluderande tillväxt. Processen med ekonomiska reformprogram har bidragit till att fokusera regeringarnas uppmärksamhet på att ta itu med brådskande behov av strukturreformer och förbättra samordningen. De konkreta resultaten av dessa reformer för människors liv har dock ännu inte förverkligats. De berörda aktörernas medvetenhet om de politiska riktlinjerna och deras engagemang för att genomföra dem måste stärkas.

EU och Turkiet har gjort framsteg i förberedelserna inför förhandlingarna om en modernisering och utvidgning av tullunionen mellan EU och Turkiet, som har en avsevärd outnyttjad potential. Kommissionen arbetar med ett utkast till förhandlingsdirektiv som ska läggas fram före 2016 års utgång.

Investeringsklimatet i många länder påverkas negativt av de fortsatta bristerna i rättsstaten och tecknen på att staten tas över av politiska intressen, särskilt när det gäller ett oberoende och effektivt rättssystem, den ojämna kontrollen av efterlevnaden av konkurrensreglerna, den bristfälliga förvaltningen av de offentliga finanserna och de återkommande förändringarna när det gäller tillstånd och skatter, vilket ökar korruptionsrisken. Detta är särskilt problematiskt för länderna i västra Balkan, eftersom de lider av bristerna i ramarna för företagsstyrning, sina små och fragmenterade inhemska marknader, bristen på privatisering och den svaga regionala handelsintegrationen. I Turkiet har den ekonomiska tillväxten stärkts, men företagsklimatet har fortsatt att försämrats och ekonomin är fortsatt sårbar för finansiell osäkerhet, förändringar i globala investerares förtroende och fortsatta politiska risker. Det försämrade säkerhetsläget har lett till en markant nedgång för turismsektorn.

Med tanke på rättsstatsprincipens betydelse för den ekonomiska styrningen kommer kommissionen att ägna särskild uppmärksamhet åt kopplingarna mellan dessa två pelare i anslutningsprocessen.

f) Regionalt samarbete

Den dynamik som skapats genom sexpartsinitiativet för västra Balkan, särskilt vad gäller EU:s agenda för konnektivitet och Berlinprocessen, har fortsatt att främja ökat regionalt samarbete och således politisk stabilisering och ekonomiska möjligheter. Toppmötet i Paris i juli 2016 byggde på resultaten från tidigare toppmöten och ledde till ytterligare framsteg med agendan för konnektivitet, bl.a. en överenskommelse om att inrätta en regional elmarknad och ett ökat fokus på större energieffektivitet och ökad användning av förnybar energi. Regionala initiativ, t.ex. sydösteuropeiska samarbetsprocessen, har fortsatt att främja stabilisering och samarbete. Länderna har också inlett samarbete på nya områden, särskilt genom inrättandet av den regionala byrån för ungdomssamarbete (*Regional Youth Cooperation Office, RYCO*) och överenskommelsen om att inleda ett nytt pilotprojekt för utbyte av unga offentliganställda. Länderna på västra Balkan har också enats om handelsfrämjande åtgärder och inlett åtgärder för att ytterligare liberalisera den regionala handeln. I slutändan kommer samarbetet att utvärderas mot genomförandet av konnektivitetsprojekten ute på fältet. Det är nu angeläget att fysiska arbeten inleds för att ge konkreta bevis på direkta fördelar för medborgarna. När det

gäller transport- och energiprojekt måste man dock påskynda genomförandet av de åtgärder för konnektivitetsreformer som överenskoms 2015 vid WB6-toppmötet i Wien.

Goda förbindelser med grannländerna och regionalt samarbete är viktiga inslag i stabiliserings- och associeringsprocessen och utvidgningsprocessen. Det har förekommit fortlöpande kontakter och samarbete på bilateral och regional nivå, även om känsliga frågor som krigsbrott, försvunna personer, flyktingars återvändande, organiserad brottslighet och polissamarbete. De goda grannförbindelserna fortsätter att stärkas genom olika regionala samarbetsinitiativ. Samtidigt är ett mer ansvarstagande ledarskap och ytterligare ansträngningar för försoning avgörande för att främja stabilitet och skapande av ett gynnsamt klimat för att komma tillrätta med arvet från det förflutna. Uttalanden som inverkar negativt på landets goda grannförbindelser bör undvikas.

Det behövs ytterligare insatser för att lösa bilaterala tvister mellan utvidgningsländerna och med medlemsstaterna. Bilaterala frågor måste lösas av de berörda parterna så tidigt som möjligt och bör inte bromsa anslutningsprocessen, som ska bygga på de villkor som fastställts. I detta hänseende har resultaten varit begränsade. Framstegen i normaliseringen av förbindelserna mellan Serbien och Kosovo måste påskyndas. När det gäller f.d. jugoslaviska republiken Makedonien är det avgörande att bibehålla goda grannförbindelser, inklusive en framförhandlad och ömsesidigt godtagbar lösning på namnfrågan under FN:s överinseende. Framstegen i de FN-ledda samtalen om en lösning i Cypern är mycket välkomna. För att främja ytterligare framsteg måste Turkiet fullgöra sin skyldighet att till fullo genomföra tilläggsprotokollet och göra framsteg mot en normalisering av förbindelserna med Republiken Cypern. Detta skulle kunna ge anslutningsprocessen en ny dynamik. Kommissionen uppmanar också parterna att undvika alla former av hot, friktionskällor eller handlingar som inverkar negativt på de goda grannförbindelserna och en fredlig lösning av tvister. Kommissionen understryker de suveräna rättigheter som EU:s medlemsstater åtnjuter. Till dem hör bl.a. rätten att ingå bilaterala avtal samt att utforska och utnyttja sina naturresurser i enlighet med EU:s regelverk och internationell rätt, bland annat FN:s havsrättskonvention.

III. OMKALIBRERING AV UTVIDGNINGSPAKETET

a) Införande av den förnyade rapporteringsmetoden på nya områden

Kommissionen införde 2015 ett antal ändringar av rapporteringsmetoden. Syftet var att ytterligare skärpa bedömningarna och öka paketets användbarhet som en källa till information och vägledning för alla berörda parter, samt att öka insynen i utvidgningsprocessen, genom att tydligare ange hur långt länderna har kommit totalt sett. Rapporterna har en ökad tonvikt på läget för att tydligare visa hur långt länderna har kommit i sina förberedelser för att uppfylla kriterierna för medlemskap. De ger tydligare vägledning om vad länder bör inrikta sig på under det kommande året och de har mer harmoniserade skalor för rapportering och utvärdering, som gör det möjligt att direkt jämföra länderna. Ändringarna återspeglar tydligare att utvidgningsländernas europeiska integrationsarbete bör innebära fortlöpande och grundliga politiska och ekonomiska reformer och inte bör uppfattas som en snäv uppsättning tekniska förhandlingar.

Den justerade metoden har utökats ytterligare under 2016 utöver de pilotområden som inbegreps 2015¹. Den omfattar nu också områden som är kopplade till ekonomisk utveckling (fri rörlighet för varor, konkurrens, transport, energi), och vissa områden i kapitel 24 (migration, gränskontroller, asyl och kamp mot terrorism) samt miljö och klimatförändringar. Denna successiva utvidgning av metoden tar hänsyn till behovet av att säkerställa en lämplig ordningsföljd för reformerna och det fortsatta behovet av att koncentrera sig på de grundläggande frågorna. Den nya metoden kommer att utökas ytterligare under 2018.

De harmoniserade bedömningsskalorna har ökat insynen och gjort det lättare att jämföra rapporterna. För att få ännu exaktare resultat har bedömningen av läget finlipats ytterligare genom att man vid behov använder interimistiska åtgärder mellan två befintliga nivåer.

b) Reviderad rapportering om de ekonomiska kriterierna

På grundval av förra årets ändringar i rapporteringen om de ekonomiska kriterierna har kommissionen ytterligare finlipat sin metodik och anpassat de delkriterier som utgör de två ekonomiska anslutningskriterierna. Målet med denna anpassning är att se till att kandidatländerna kommer att ha en sund ekonomi och bidra till EU:s konkurrenskraft och stabilitet när de blir medlemmar.

De reviderade delkriterierna belyser de nuvarande utvidgningsländernas främsta ekonomiska brister, t.ex. deras svaga företagsklimat med begränsad tillgång till finansiering, hög arbetslöshet, dåliga utbildningsresultat och låga nivåer i fråga om innovation och regional konnektivitet. De möjliggör en mer detaljerad analys av bristerna i marknadernas funktion och den svaga konkurrenskraften. Den nya inriktningen är också bättre anpassad till de ekonomiska reformprogrammen och bidrar således till att ge kandidatländerna tydligare riktlinjer för att kunna dra nytta av den närmare integrationen med EU före anslutningen och i slutändan uppfylla de ekonomiska kriterierna.

c) Från höst till vår – paketets nya tidsplan

Kommissionen planerar att flytta antagandet av det årliga utvidgningspaketet från hösten till våren. Detta skulle betyda att nästa paket inte antas i oktober/november 2017, utan först till våren 2018. Rådets slutsatser skulle sedan kunna antas vid rådets möte (allmänna frågor) i juni. Den nya tidsplanen skulle göra det möjligt för kommissionen att harmonisera rapporteringsperioden med kalenderåret, som är den normala grunden för statistikinsamling. Detta har upprepade gånger föreslagits av utvidgningsländerna.

Den nya tidsplanen för paketet kommer även att göra det möjligt för kommissionen att harmonisera rapporteringscykeln för paketet med de ekonomiska reformprogrammets cykel. Detta skulle ge större tyngd åt utvidgningspolitikens ekonomiska fundamenta, säkra större samstämmighet mellan paketet och den ekonomiska reformprocessen samt bidra till att ge den sistnämnda processen större synlighet.

IV. SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

¹ Rättsstatsprincipen och de grundläggande rättigheterna (rättsväsendets funktion, korruption, organiserad brottslighet, yttrandefrihet), de ekonomiska kriterierna, reform av den offentliga förvaltningen och tre kapitel nära kopplade till dessa grundläggande frågor (offentlig upphandling, statistik och finansiell kontroll).

På grundval av ovanstående analys och bedömningarna i sammanfattningarna om länderna i bilagan lägger kommissionen fram följande **slutsatser** och **rekommendationer**:

I

1. EU:s utvidgningspolitik utgör även fortsättningsvis en strategisk investering i **fred, säkerhet, välstånd och stabilitet** i Europa. Den bygger på stränga men rättvisa villkor och principen om egna meriter, och fortsätter att driva på förändring och modernisering i partnerländerna i en överlag utmanande miljö. Stabilisering genom sådan omvandling ligger i EU:s eget intresse.
2. Kommissionens inriktning på ”**det grundläggande först**” har gett resultat på fältet och framsteg görs överlag med reformprocesserna, om än olika snabbt. Eftersom de nödvändiga reformerna är komplexa är det en långsiktig process och brister kvarstår på ett antal nyckelområden. Det krävs reformer när det gäller rättsstatsprincipen, grundläggande rättigheter, demokratiska institutioner och reform av den offentliga förvaltningen, samt när det gäller ekonomin, och de valda institutionerna måste driva på reformerna för sina egna medborgares bästa. Ekonomiska reformer och ett stärkande av rättsstatsprincipen ger ömsesidigt förstärkande fördelar.
3. Samarbetet med Turkiet och västra Balkan har varit en viktig del i hanteringen av **migrationskrisen**, där flera länder har spelat en konstruktiv roll. EU stöder de värst drabbade länderna, först och främst Turkiet, i deras ansträngningar för att bistå och skydda flyktingar och migranter.
4. **Goda grannförbindelser och regionalt samarbete** är viktiga inslag i utvidgningen och i stabiliserings- och associeringsprocessen. Det krävs ytterligare insatser för att lösa bilaterala tvister som inte får bromsa anslutningsprocessen. WB6-samarbetet i västra Balkan spelar fortsatt en viktig roll i detta sammanhang, bl.a. genom Berlinprocessen.

II.

5. **Turkiet:** Turkiet är en viktig partner för Europeiska unionen. EU fördömde kraftfullt det misslyckade kuppförsöket den 15 juli som ett direkt angrepp på de demokratiska principerna och uttryckte sitt fulla stöd och sin solidaritet med det turkiska folket och dess demokratiska institutioner. Efter det misslyckade kuppförsöket utlystes den 20 juli ett tremånaders undantagstillstånd i hela Turkiet. Det har sedan dess förlängts med ytterligare tre månader.

För förbindelserna mellan EU och Turkiet gäller samma möjligheter och utmaningar som före den 15 juli. De långtgående åtgärder som vidtogs efter kuppen har dock ytterligare förstärkt ett antal centrala utmaningar som rör respekten för de grundläggande rättigheterna i landet, särskilt yttrandefriheten och rätten till en opartisk domstol och en rättvis rättegång. En ytterligare tillbakagång har noterats i fråga om yttrandefrihet och rättsväsendets funktion. Situationen i den sydöstra delen av landet är fortsatt en av de största utmaningarna. Säkerhetssituationen i landet har fortsatt att försämrats på ett mycket allvarligt sätt efter kollapsen i processen för en lösning av den kurdiska frågan i juli 2015. Turkiet har drabbats av flera omfattande och dödliga terroristattacker som tillskrivits PKK och Islamiska staten. EU har understrukt att åtgärder mot terrorism måste vara proportionella och respektera de mänskliga rättigheterna. Processen för en politisk lösning av den kurdiska frågan måste snarast återupptas. EU är djupt oroat över fängslandet av flera HDP-parlamentsledamöter för påstått stöd till terroristaktiviteter.

Med tanke på omfattningen av och den kollektiva karaktären hos de åtgärder som vidtagits sedan juli har EU uppmanat Turkiet, som kandidatland, att tillämpa stränga normer när det gäller rättsstatsprincipen och grundläggande rättigheter. De turkiska myndigheterna har gjort tydliga utfästelser i detta hänseende. Kommissionen uppmanar Turkiet att helt leva upp till dessa, bl.a. genom internationell övervakning av frihetsberövandena, rättegångarna och processerna efter kuppforsöket. EU är fast beslutet att arbeta tillsammans med ett demokratiskt, inkluderande och stabilt Turkiet för att ta itu med våra gemensamma utmaningar. Ändå måste rättsstatsprincipen, de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna respekteras under alla omständigheter, och parlamentet och alla krafter som företräds i landets demokratiska institutioner måste kunna spela sin konstitutionella roll fullt ut. När det gäller de förnyade övervägandena om att lägga fram ett lagförslag för parlamentet om återinförande av dödsstraffet erinrar EU om att ett entydigt avvisande av dödsstraffet är en viktig del av EU:s regelverk och en central internationell skyldighet som Turkiet har utfäst sig att efterleva.

EU och Turkiet har fördjupat sina förbindelser på viktiga områden av gemensamt intresse, enligt överenskommelsen från toppmötet mellan EU och Turkiet den 29 november 2015. Politiska dialoger på hög nivå och högnivådialoger om energi och ekonomi har genomförts. Turkiet har fortsatt att göra stora ansträngningar för att ge skydd åt över 2,7 miljoner flyktingar från Syrien och Irak. Samarbetet med EU om migration trappades upp efter uttalandet från EU och Turkiet av den 18 mars 2016. I kombination med andra åtgärder som vidtagits har detta lett till en drastisk minskning av antalet omkomna till havs och en avsevärd minskning av antalet flyktingar och irreguljära migranter som lämnar Turkiet för Grekland. Under det senaste året har Turkiet gjort betydande framsteg med att uppnå riktmärkena i färdplanen för viseringsliberalisering. Kommissionen har lagt fram ett förslag om att lyfta viseringskravet förutsatt att Turkiet uppnår de återstående riktmärkena. När det gäller anslutningsprocessen öppnades ytterligare två kapitel i november 2015 respektive juni 2016. Detta inbegriper också förberedande arbete om tre ytterligare kapitel och en pågående uppdatering av granskningsrapporterna inom de centrala kapitlen 23 och 24. Båda sidorna har fortsatt att utforska möjliga alternativ när det gäller att uppgradera tullunionen. Turkiet är medlem i Nato, G20, OSSE och Europarådet, och är således en aktiv internationell aktör. Turkiet är fortfarande aktivt i den internationella koalitionen mot Islamiska staten och är en viktig partner i regionen.

Turkiet bör också ta itu med makroekonomiska obalanser, genomföra ytterligare strukturreformer och förbättra företagsmiljön, särskilt i den känsliga fasen efter det misslyckade kuppforsöket.

Slutligen bör Turkiet, i enlighet med upprepade ståndpunkter från rådet och kommissionen under de senaste åren, snarast fullgöra sin skyldighet att till fullo genomföra tilläggsprotokollet och göra framsteg mot en normalisering av förbindelserna med Cypern. Kommissionen välkomnar parternas engagemang för de FN-ledda samtalen om en lösning av Cypernfrågan. Det är nu viktigt att ytterligare framsteg görs i dessa samtal. För att främja sådana framsteg är Turkiets engagemang och bidrag i konkreta termer till en allomfattande lösning av avgörande betydelse. EU är redo att godta villkoren i en lösning som är i överensstämmelse med de principer som unionen grundar sig på.

6. **Montenegro:** Framsteg har gjorts i förhandlingarna om EU-anslutning. Parlamentsvalen i oktober 2016 genomfördes inom en avsevärt reviderad rättslig ram, och överlag på ett sätt som möjliggjorde större deltagande och öppenhet. Valen hölls i en konkurrensutsatt miljö och kännetecknades av allmän respekt för de grundläggande friheterna. De berörda

nationella myndigheterna förväntas på ett snabbt och öppet sätt utreda påstådda oriktigheter i förfarandet, de gripanden som gjorts och den tillfälliga stängningen av två mobila kommunikationsplattformar. Den rättsliga ramen när det gäller rättsstatsprincipen är i stort sett fullbordad och institutionerna har inrättats. Hela rättsstatssystemet måste nu ge fler resultat, särskilt när det gäller att åstadkomma mer i kampen mot korruption och organiserad brottslighet. Framstegen med rättsstatskapiteln, som uppvisas genom konkreta resultat särskilt i kampen mot korruption och organiserad brottslighet, kommer fortsatt att vara avgörande för anslutningsförhandlingarnas takt överlag. Montenegros finansiella ställning har försämrats och en offentlig skuldsättning utgör en påfrestning för den finanspolitiska hållbarheten. Montenegro måste prioritera att vidta åtgärder för att begränsa de löpande utgifterna och förbättra skatteuppbörden. Man bör också minska incitamenten att inte arbeta samt utveckla humankapitalet och en konkurrenskraftig exportorienterad industri. I december 2015 inbjöds Montenegro att ansluta sig till Nato, vilket är en viktig milstolpe.

7. **Serbien:** Efter de nationella nyvalen i april var ett EU-inträde för Serbien en prioritering i den nya serbiska regeringens program. Serbien har tagit viktiga steg mot detta mål, vilket har lett till att de första fyra kapitlen i anslutningsförhandlingarna har öppnats, bl.a. om rättsstatsprincipen och en normalisering av landets förbindelser med Kosovo. Den övergripande takten i förhandlingarna om EU-anslutning kommer i synnerhet att vara beroende av att hållbara framsteg görs inom dessa två områden. Serbien måste fördjupa sitt engagemang i dialogen med Kosovo, vilket innebär att genomföra alla avtal. Kommissionen ser fram emot att öppna ytterligare kapitel under den kommande perioden.

De ekonomiska reformerna ger resultat och måste fortsätta, med särskild tonvikt på en omstrukturering av statligt ägda företag och allmännyttiga företag. Serbiens ledande roll i regionen är avgörande när det gäller att förbättra förbindelserna och bevara stabiliteten. Serbien har påverkats av flyktingkrisen och har spelat en aktiv och konstruktiv roll och har samarbetat med grannländerna och medlemsstaterna, samtidigt som landet har hanterat blandade migrationsströmmar.

8. **F.d. jugoslaviska republiken Makedonien** Under det senaste året har den politiska krisen fortsatt. Det finns fortfarande en oro över att privata intressens övertagande av staten påverkar demokratiska institutioner och nyckelområden i samhället. Landet måste till fullo genomföra Pržino-avtalet, i synnerhet genom att säkerställa en trovärdig valprocess i samband med nyvalen till parlamentet i december. Den särskilda åklagarens ansträngningar för att fastställa rättsligt ansvar måste stödjas och parlamentet måste fastställa vem som bär det politiska ansvaret för telefonavlyssningen och innehålllet i denna. Avsevärda framsteg måste fortfarande göras i fråga om ett konkret genomförande av de brådskande reformprioriteringarna. Man måste fortsätta att bibehålla den makroekonomiska stabiliteten, och i synnerhet bör det offentliga underskottet kontrolleras mer noggrant och insynen i och genomförandet av de offentliga utgifterna förbättras. På grundval av den senaste tidens framsteg i genomförandet av förtroendeskapande åtgärder med Grekland krävs det avgörande steg för att lösa "namnfrågan". Landet har påverkats av flyktingkrisen och har samarbetat med grannländerna och medlemsstaterna, samtidigt som landet har hanterat blandade migrationsströmmar.

Den senaste tidens positiva steg i samband med Pržino-avtalet ger en verklig möjlighet för de politiska ledarna att slutgiltigt lösa den långvariga krisen och ta itu med systemrelaterade frågor. Mot bakgrund av detta är kommissionen redo att utöka sin rekommendation om att inleda anslutningsförhandlingar med f.d. jugoslaviska republiken

Makedonien. Detta ska dock vara avhängigt av att framsteg görs med genomförandet av Pržino-avtalet, särskilt genomförandet av trovärdiga parlamentsval och betydande framsteg med genomförandet av de brådskande reformprioriteringarna.

9. **Albanien:** Albanien har fortsatt att göra stadiga framsteg när det gäller att genomföra de fem huvudprioriteringarna för inledandet av anslutningsförhandlingar. Avgörande ändringar av konstitutionen antogs enhälligt i juli 2016, och en grundlig och övergripande reform av rättssystemet inleddes. Denna process kommer att innefatta en djupgående omprövning av domare och åklagare. Genomförandet av reformen av den offentliga förvaltningen har fortsatt att ske på ett konsekvent sätt. Arbetet med att åstadkomma påtagliga resultat i fråga om förebyggande utredningar, åtal och fällande domar i kampen mot korruption och organiserad brottslighet har fortsatt. De grundläggande rättigheterna respekteras fortsatt överlag i landet.

Med tanke på dessa framsteg i genomförandet av huvudprioriteringarna och med förbehåll för att trovärdiga och konkreta framsteg görs i genomförandet av reformen av rättsväsendet, särskilt omprövningen (*vetting*) av domare och åklagare, rekommenderar kommissionen att anslutningsförhandlingar ska inledas med Albanien.

10. **Bosnien och Hercegovina:** Bosnien och Hercegovina har åstadkommit resultat i fråga om prioriteringarna i landets reformprocess, särskilt vad gäller reformagendan. På grundval av detta har rådet gett kommissionen i uppgift att utarbeta ett yttrande om landets medlemskapsansökan. De avsevärda EU-inriktade reforminsatserna måste fortsätta för att man ska kunna ta itu med de djupt rotade strukturproblem som bromsat landets utveckling, även i socioekonomiskt hänseende. Det förblir en prioritering att stärka rättsstaten och den offentliga förvaltningen i linje med europeiska normer på alla förvaltningsnivåer, samt att ytterligare förbättra samarbetet mellan alla nivåer. Den antagna samordningsmekanismen för EU-frågor måste genomföras för att göra det möjligt för landet att hantera EU-anslutningsprocessens utmaningar, bl.a. när det gäller antagandet av nödvändiga landsomfattande strategier. Det protokoll om anpassning av stabiliserings- och associeringsavtalet som paraferades i juli 2016 måste undertecknas.
11. **Kosovo:** Kommissionen välkomnar ikraftträdandet den 1 april 2016 av stabiliserings- och associeringsavtalet, som ger en övergripande ram för närmare politiska och ekonomiska förbindelser mellan EU och Kosovo. Kosovo har gjort stora framsteg när det gäller att uppfylla kraven i färdplanen för viseringsliberalisering, vilket gjorde det möjligt för kommissionen att lägga fram ett formellt förslag i maj 2016 om att lyfta viseringskravet, förutsatt att de två återstående kraven uppfylls, nämligen att ratificera avtalet om fastställande av gränsen med Montenegro och fortsätta att bygga upp resultaten i kampen mot organiserad brottslighet och korruption. Parlamentsarbetet påverkades negativt av fundamentalt motstånd från olika politiska partiers sida.

De politiska aktörerna måste finna ett sätt att lösa det utdragna politiska dödläget och bana väg för de många reformer som måste genomföras framöver, särskilt när det gäller rättsstatsprincipen och behovet av strukturella ekonomiska reformer för att ta itu med den höga arbetslösheten. En europeisk reformagenda har utarbetats för att stödja det nödvändiga genomförandet av stabiliserings- och associeringsavtalet. Kosovo har uppfyllt de återstående internationella åtagandena i samband med inrättandet av de specialiserade avdelningarna och den specialiserade åklagarmyndigheten för att utreda påstådda internationella brott som begåtts i samband med Kosovokonflikten. Mandatet för Eulex har förlängts till juni 2018. Kosovo måste fördjupa sitt engagemang i dialogen med Serbien, inbegripet genomförandet av alla avtal.

V. BILAGOR

1. Sammanfattningar av slutsatserna från rapporterna
2. Viktig statistik

BILAGA 1 – Sammanfattningar av slutsatserna från rapporterna

Turkiet

Ett försök till militärkupp natten den 15 juli resulterade i 241 döda och 2 196 skadade. Den turkiska regeringen lyckades slå ner kuppförsöket med stöd av hela det turkiska politiska spektrumet och samhället. Den turkiska nationalförsamlingen anordnade symboliskt ett särskilt möte den 16 juli och antog en förklaring som godkändes av alla partier som företräds i parlamentet. Regeringen lade ansvaret för organisationen av kuppförsöket på Gülen-rörelsen.

EU fördömde omedelbart och kraftfullt kuppförsöket, som utgjorde en direkt attack på demokratin i Turkiet som sådan, och upprepade sitt fulla stöd för landets demokratiska institutioner.

Den 20 juli utlystes ett tremånaders undantagstillstånd i hela Turkiet, som förlängdes med ytterligare tre månader den 3 oktober. Betydande ändringar av lagstiftningen har införts genom dekret. Turkiet har till Europarådet anmält ett undantag från landets skyldighet att garantera ett antal grundläggande rättigheter som skyddas av Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna. Efter kuppförsöket genomfördes mycket omfattande suspenderingar, avskedanden, arresteringar och fängslanden för påstådda kopplingar till Gülen-rörelsen och medverkan i kuppförsöket. Åtgärderna har påverkat samhällets alla delar och särskilt rättsväsendet, polisen, gendarmeriet, militären, den offentliga förvaltningen, lokala myndigheter, den akademiska världen, lärare, advokater, media och affärsvärlden. Flera institutioner och privata företag har stängts och deras tillgångar beslagtogs eller överförts till offentliga institutioner.

I efterdyningarna av åtgärderna efter kuppen uppmanade EU myndigheterna att iaktta stränga normer i fråga om rättsstatsprincipen och grundläggande rättigheter. Samtidigt som det bör finnas en relation av tillit och lojalitet mellan statstjänstemän och staten och åtgärder kan vidtas för att säkerställa detta, bör anklagelser om oegentligheter fastslås genom insynsvänliga förfaranden i alla enskilda fall. Individuellt straffrättsligt ansvar kan endast utkrävas med full respekt för principen om maktodelning, rättsväsendets fullständiga oberoende och varje individs rätt till en rättvis rättegång, inbegripet genom faktiskt tillgång till en försvarare. Turkiet bör säkerställa att åtgärder endast vidtas om situationen så kräver och att de i samtliga fall följer nödvändighets- och proportionalitetsprincipen. Europarådet håller på att granska de åtgärder som vidtas inom ramen för undantagstillståndet. Turkiet bör snarast följa upp rekommendationerna från Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter från oktober 2016.

När det gäller de **politiska kriterierna** var parlamentet före kuppförsöket inbegripet i ett omfattande lagstiftningsarbete för att genomföra regeringens långtgående reformhandlingsplan för 2016 och de lagstiftningsrelaterade kraven i färdplanen för viseringsliberalisering. Flera viktiga rättsakter som antagits när det gäller rättsstatsprincipen och grundläggande rättigheter överensstämmer dock inte med europeiska normer, t.ex. lagen om uppgiftsskydd. Parlamentets arbete har fortsatt att störas av politiska konfrontationer. Antagandet i maj av en lag som gjorde det möjligt att lyfta immuniteten för ett stort antal ledamöter och de påföljande frihetsberövandena och gripandena i november av flera parlamentsledamöter från HDP, däribland de två medordförandena, är mycket oroväckande.

Situationen i den sydöstra delen av landet förblir en av de största utmaningarna för landet. Säkerhetssituationen i Turkiet har fortsatt att försämrats på ett mycket allvarligt sätt, vilket har lett till stora förluster av människoliv efter kollapsen i processen för en lösning av den kurdiska frågan i juli 2015. Turkiet har drabbats av flera omfattande och dödliga terroristattacker utförda av PKK och Islamiska staten. Myndigheterna har fortsatt sin

omfattande militära och säkerhetsmässiga antiterrorinsats mot Kurdistans arbetarparti (PKK), som står kvar på EU:s förteckning över terroristorganisationer. Allt fler rapporter har kommit med allvarliga anklagelser om kränkningar av de mänskliga rättigheterna och oproportionell användning av våld från säkerhetsstyrkornas sida i landets sydöstra delar. Många förtroendevalda och lokala högre tjänstemän i de sydöstra delarna har suspenderats, entledigats från sina uppdrag eller gripits anklagade för terrorismrelaterade brott, och vissa på grundval av dekret som utfärdats i samband med undantagstillståndet efter kuppforsöket. Åtgärderna mot terrorism måste dock vara proportionella och respektera de mänskliga rättigheterna. En lösning av den kurdiska frågan genom en politisk process är den enda vägen framåt; försoning och återuppbyggnad håller också på att bli centrala frågor för myndigheterna.

Det civila samhället har gjort vad det kunnat för att förbli aktivt och involverat i det offentliga livet. Oberoende organisationer i det civila samhället deltar sällan i processer för lagstiftning och politiskt beslutsfattande. Vissa av deras företrädare, däribland människorättsförsvarare, har frihetsberövats och trovärdiga anklagelser om trakasserier har framförts. Ett stort antal organisationer har stängts som en del av de åtgärder som regeringen vidtagit efter kuppen, efter anklagelser om kopplingar till Gülen-rörelsen.

Turkiet har måttlig beredskap för en reform av den offentliga förvaltningen med ett starkt engagemang för en öppen och lyhörd förvaltning. Det har dock skett en tillbakagång på området offentlig förvaltning och personalförvaltning, särskilt i efterspelet till kuppforsöket. De strukturella effekterna på den offentliga förvaltningen av de åtgärder som vidtagits efter kuppforsöket har ännu inte bedömts.

Turkiets rättssystem befinner sig i ett tidigt skede/har en viss beredskap. Det har skett en tillbakagång under det senaste året, särskilt när det gäller rättsväsendets oberoende. De omfattande förändringarna av de högre domstolarnas struktur och sammansättning är mycket oroväckande och överensstämmer inte med europeiska normer. Domare och åklagare har fortsatt att entledigas från sina yrken och har i vissa fall gripits, efter anklagelser om samröre med Gülen-rörelsen. Situationen förvärrades ytterligare efter kuppforsöket i juli, då en femtedel av domarna och åklagarna avskedades och fick sina tillgångar frysta. Rättsväsendet måste fungera i en miljö där det kan utföra sitt uppdrag på ett oberoende och opartiskt sätt, och där den verkställande och lagstiftande makten fullt ut respekterar maktdelningen. Under undantagstillståndet har Turkiet ytterligare utvidgat häktningstiden för vissa brott till 30 dagar utan tillgång till en domare, i strid med Europadomstolens rättspraxis, och en avsevärd del av rättsväsendet är föremål för dessa åtgärder.

Landet har viss beredskap i kampen mot korruption. Korruptionen är fortfarande allmänt utbredd på många områden och fortsätter att utgöra ett allvarligt problem. Antagandet av en ny strategi och handlingsplan mot korruption är ett steg framåt, även om den fortfarande har en ganska begränsad räckvidd. Den rättsliga ramen har fortfarande stora luckor och den verkställande maktens inflytande på utredningen och lagföringen av högprofilerade korruptionsärenden är en stor källa till oro. Korruptionen uppfattas fortfarande vara omfattande.

Turkiet har uppnått viss beredskap i kampen mot organiserad brottslighet. Den institutionella kapaciteten har förstärkts och nya strategier och handlingsplaner har antagits. Det saknas dock statistik om antalet slutliga fällande domar och andra viktiga indikatorer. Finansiella utredningar används fortfarande i för liten utsträckning. Förebyggande frysning av tillgångar används sällan och de förverkade tillgångarna har ett lågt värde. Det finns ett omfattande regelverk mot terrorismfinansiering. Lagen mot terrorism överensstämmer inte med EU:s regelverk i fråga om tillämpningsområde och definitioner, och tillämpningen av lagen väcker

allvarliga farhågor vad gäller grundläggande rättigheter. Såväl den straffrättsliga lagstiftningen som antiterrorlagstiftningen bör anpassas till Europadomstolens rättspraxis, utan att Turkiets förmåga att bekämpa terrorism minskas. Proportionalitetsprincipen måste iakttas i praktiken.

Turkiets rättsliga ram inbegriper generella garantier om respekten för mänskliga och grundläggande rättigheter, som måste förbättras ytterligare. Kontrollen av efterlevanden av rättigheter som följer av den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna (Europakonventionen) och Europadomstolens rättspraxis har ännu inte säkerställts. Många anklagelser om allvarliga överträdelser av förbudet mot tortyr och misshandel och av processuella rättigheter rapporterades i det omedelbara efterspelet till kuppförsöket. Alla åtgärder som vidtas måste följa proportionalitetsprincipen och principen om respekt för de mänskliga rättigheterna. Den nya lagen om Turkiets institution för mänskliga rättigheter och jämlikhet är ett steg i rätt riktning. Den innehåller bestämmelser om att förbjuda diskriminering på ett stort antal områden, men sexuell läggning omfattas inte uttryckligen. Det finns fortfarande ett behov av att anta heltäckande särskild lagstiftning om bekämpning av diskriminering. Det finns ett rättsligt tomrum när det gäller ärenden som rör mänskliga rättigheter eftersom den nya nationella institutionen för mänskliga rättigheter och jämlikhet inte ännu har inrättats. Rättigheterna för de mest utsatta grupperna och för personer som tillhör minoriteter bör ges ett tillräckligt skydd. Könrelaterat våld, diskriminering, hatpropaganda mot minoriteter, hatbrott och kränkningar av de mänskliga rättigheterna för homosexuella, bisexuella, transpersoner och intersexuella (hbti-personer) är fortsatt en källa till allvarlig oro.

Det har skett en allvarlig tillbakagång när det gäller yttrandefrihet det senaste året. Selektiv och godtycklig tillämpning av lagen, särskilt bestämmelserna om nationell säkerhet och kampen mot terrorism, har en negativ inverkan på yttrandefriheten. Pågående och nya åtal mot journalister, författare och användare av sociala medier, indragningar av ackrediteringar, ett stort antal gripanden av journalister samt stängning av flera medieföretag i efterspelet till kuppförsöket i juli är mycket oroväckande. Mötesfriheten är fortfarande alltför begränsad, juridiskt och i praktiken.

Turkiet har fortsatt att uttrycka sitt stöd för förhandlingarna mellan ledarna för de båda cypriotiska folkgrupperna om en lösning av Cypernfrågan, och för de insatser som görs av FN:s generalsekreterares särskilda rådgivare. Turkiets engagemang och bidrag i konkreta termer till denna övergripande lösning förblir avgörande. Turkiet har dock ännu inte fullgjort sin skyldighet att till fullo och på ett icke-diskriminerande sätt genomföra tilläggsprotokollet till associeringsavtalet och har heller inte avlägsnat alla hinder för den fria rörligheten för varor, exempelvis begränsningarna när det gäller de direkta transportförbindelserna med Cypern. Inga framsteg har gjorts med en normalisering av de bilaterala förbindelserna med Republiken Cypern. De slutsatser om Turkiet som antogs av rådet (allmänna frågor och yttre förbindelser) den 11 december 2006 och godkändes av Europeiska rådet i december 2006 gäller fortfarande. De föreskriver att förhandlingar inte kommer att inledas i fråga om åtta kapitel² som har samband med Turkiets restriktioner vad gäller Republiken Cypern och att inget kapitel kommer att stängas provisoriskt innan kommissionen bekräftar att Turkiet till fullo har genomfört tilläggsprotokollet till associeringsavtalet.

Turkiet måste göra en entydig utfästelse om goda förbindelser med grannländerna, om respekt för internationella avtal och om fredlig tvistlösning i enlighet med FN-stadgan, vid behov genom hänvändelse till Internationella domstolen. EU har i detta avseende åter uttryckt

²Fri rörlighet för varor, etableringsfrihet och frihet att tillhandahålla tjänster, finansiella tjänster, jordbruk och landsbygdsutveckling, fiske, transportpolitik, tullunion och yttre förbindelser.

allvarlig oro och uppmanat Turkiet att undvika alla former av hot eller agerande som direkt riktar sig mot en medlemsstat, eller källor till friktion eller agerande som inverkar negativt på de goda grannförbindelserna och en fredlig tvistlösning.

När det gäller de **ekonomiska kriterierna** har den turkiska ekonomin kommit långt och kan betraktas som en fungerande marknadsekonomi. Det stora underskottet i betalningsbalansen gör dock den turkiska ekonomin sårbar för finansiell osäkerhet, ändringar i globala investerares förtroende och politiska risker. Centralbanken har sänkt räntesatserna trots att inflationen legat kvar på en nivå klart över det officiella målet. Företagsklimatet har fortsatt att försämrats på grund av riktade åtgärder mot kritiska medier, affärsmän och politiska motståndare genom en aktiv användning av skattemyndigheten, enheten för bekämpning av ekonomisk brottslighet och domstolarna. Genomförandet av strukturreformer för att förbättra funktionen hos marknaderna för varor, tjänster och arbete har stannat upp. Det har överlag skett en tillbakagång.

Turkiet har god beredskap när det gäller att uppnå den kapacitet som krävs för att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom EU. Vissa framsteg har gjorts på ett antal områden, särskilt genom en ytterligare liberalisering av energisektorn. Betydande problem kvarstår när det gäller kvaliteten på utbildning. Det finns också problem när det gäller flickors tillgång till utbildning. Lirans appreciering i reala termer har minskat ekonomins förmåga till priskonkurrens.

När det gäller **förmågan att fullgöra de skyldigheter som följer av ett medlemskap** har Turkiet fortsatt att anpassa sig till EU:s regelverk. Ansträngningarna har fortsatt att ske i måttlig takt med undantag för arbetet i samband med viseringsliberaliseringen, där större framsteg gjorts. Turkiet har kommit långt när det gäller bolagsrätt, transeuropeiska nät samt vetenskap och forskning, och har nått en god beredskap i fråga om fri rörlighet för varor, immaterialrätt, finansiella tjänster, företagspolitik och industripolitik, konsumentskydd och hälsoskydd, tullunionen, yttre förbindelser och finansiell kontroll. Turkiet har endast måttlig beredskap när det gäller offentlig upphandling, eftersom det fortfarande finns stora luckor i landets anpassning. Turkiet har också måttlig beredskap på området statistik och transportpolitik där det krävs ytterligare avsevärda insatser överlag. Turkiet har endast uppnått viss beredskap när det gäller miljö och klimatförändring. På detta område måste mer långtgående och bättre samordnade strategier utarbetas och genomföras. På alla områden måste mer uppmärksamhet ges åt genomförandet av lagstiftningen, samtidigt som det krävs ytterligare betydande framsteg på många områden för att lagstiftningen ska anpassas till EU:s regelverk.

Montenegro

När det gäller de **politiska kriterierna** har en politisk överenskommelse om genomförandet av fria och rättvisa val lett till att det i maj bildades ”en regering som ska skapa förtroende för valprocessen”. Trots en fortsatt polarisering av det politiska klimatet har detta visat på en förmåga att nå kompromisser mellan regeringen och delar av oppositionen. Parlamentsvalen i oktober 2016 genomfördes inom en avsevärt reviderad rättslig ram. Trots de tekniska förseningarna och det komplicerade förhållandet mellan de ansvariga institutionerna genomfördes valförberedelserna överlag på ett sätt som möjliggjorde större deltagande och öppenhet. Valen hölls i en konkurrensutsatt miljö och kännetecknades av allmän respekt för de grundläggande friheterna. De berörda nationella myndigheterna förväntas på ett snabbt och öppet sätt utreda påstådda oriktigheter i förfarandet, de gripanden som gjorts och den tillfälliga stängningen av två mobila kommunikationsplattformar. Det har inte skett någon

politisk uppföljning av det påstådda missbruket av offentliga medel för partipolitiska syften ("ljudinspelningsaffären").

Montenegro har måttlig beredskap i fråga om reformen av den offentliga förvaltningen. Vissa framsteg har gjorts, särskilt när det gäller antagandet av strategin för reform av den offentliga förvaltningen 2016–2020, programmet för reform av förvaltningen av de offentliga finanserna, ikraftträdandet av den nya lagen om löner samt förenklingen av administrativa förfaranden. Det krävs dock stark politisk vilja för att effektivt ta itu med avpolitiseringen av den offentliga förvaltningen och anpassningen av den statliga förvaltningens storlek.

Rättssystemet har måttlig beredskap. Under rapporteringsperioden gjorde Montenegro vissa framsteg på detta område. Domar- och åklagarrådets kapacitet har förbättrats. Den nya lagstiftningsramen för att öka rättsväsendets oberoende, redovisningsskyldighet och professionalism, samt de etiska reglerna, har inte ännu genomförts fullt ut. Insatserna för att minska antalet pågående ärenden och den totala längden på förfarandena måste fortsätta.

Montenegro har uppnått en viss beredskap i kampen mot korruption. Korruptionen är fortfarande allmänt utbredd på många områden och fortsätter att utgöra ett allvarligt problem. Byrån för bekämpning av korruption inledde sitt arbete 2016. Institutionsbyggandet är i stort sett slutfört. Alla institutioner bör visa en mer proaktiv inställning i fråga om att fullgöra sitt mandat. Trots att vissa ytterligare åtgärder vidtagits är resultaten i fråga om såväl framgångsrika utredningar och fällande domar, särskilt i mål om korruption på hög nivå, som förebyggande av korruption fortfarande begränsade. Montenegro måste öka kapaciteten att utföra finansiella utredningar och åstadkomma resultat i fråga om beslag och förverkan av vinning av brott.

Montenegro har uppnått viss beredskap i kampen mot organiserade brottslighet. Vissa framsteg har gjorts, särskilt i fråga om att stärka den rättsliga, regleringsmässiga och institutionella ramen. Fortsatta ansträngningar bör göras för att åstadkomma resultat i mål om organiserad brottslighet, särskilt när det gäller människohandel och penningtvätt där resultaten är begränsade. Antalet misstänkta banktransaktioner som konstaterats är fortfarande lågt.

Montenegro har slutfört flera reformer för att ytterligare anpassa lagstiftningen till EU:s och internationella normer för mänskliga rättigheter och för att säkerställa att det finns tillräckliga mekanismer för att skydda utsatta grupper från diskriminering. Genomförandet av lagstiftningen är fortsatt svagt. Ändringar av den övergripande lagstiftningsramen, för att säkerställa samstämmiga påföljder för kränkningar av de mänskliga rättigheterna, har ännu inte antagits. Den institutionella kapaciteten måste stärkas ytterligare. Den romska minoriteten är fortfarande den mest utsatta och diskriminerade folkgruppen i olika delar av samhällslivet.

Montenegro har uppnått viss beredskap i fråga om yttrandefrihet, men inga ytterligare framsteg har gjorts under det senaste året. Antalet mål om ärekränkning är fortfarande stort, vilket tyder på svaga mekanismer för självreglering samt på utmaningar när det gäller att förstå mediernas roll. Montenegro har fortfarande inte åstadkommit en övergripande anpassning till Europadomstolens rättspraxis. Ett kommersiellt medieföretags lokaler skadades och flera journalister attackerades fysiskt och verbalt och hotades under protester mot regeringen i oktober 2015. Inga framsteg har gjorts när det gäller att lösa fall av angrepp mot journalister. Öppenhet och icke-diskriminering i statliga reklamkampanjer i medierna bör säkerställas. Den reviderade uppförandekoden för journalister måste tillämpas effektivt och enhetligt i hela medielandskapet.

Montenegro har fortsatt att spela en konstruktiv roll i det regionala samarbetet. Man har ratificerat gränsavtalet med Bosnien och Hercegovina och med Kosovo*.

Vad avser de **ekonomiska kriterierna** har Montenegro måttlig beredskap när det gäller att utveckla en fungerande marknadsekonomi. Vissa framsteg har gjorts med att stärka finansmarknaden och arbetsmarknaden, samt med att förbättra företagsklimatet. Investeringar i infrastruktur och turism innebär ett stöd för den ekonomiska verksamheten. Den snabbt växande statsskulden och det stora budgetunderskottet, i kombination med stora externa obalanser och hög arbetslöshet är dock en källa till oro. De kombinerade effekterna av stora offentliga infrastrukturinvesteringar och åtskilliga nya sociala utgiftsprogram innebär en utmaning i fråga om den finanspolitiska hållbarheten. Det krävs omedelbara korrigeringsåtgärder, vilket efterlyses i de politiska riktlinjerna i det ekonomiska reformprogrammet. Till de övriga problem som måste lösas hör stora externa obalanser och lågt arbetskraftsdeltagande samt en fortsatt låg kreditillväxt kombinerat med osäkra bankfordringar.

Montenegro har måttlig beredskap i fråga om att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom unionen. Vissa framsteg har gjorts när det gäller att förbättra infrastrukturens kvalitet, energimarknaden och digitaliseringen av ekonomin. Stödet till små och medelstora företag är begränsat men utvecklas successivt. Det krävs dock fortfarande betydande ansträngningar för att utveckla humankapital och en konkurrenskraftig exportinriktad industri.

När det gäller **förmågan att fullgöra de skyldigheter som följer av ett medlemskap** har viktigt arbete skett med anpassning och förberedelser för genomförandet av EU:s regelverk, och Montenegro har måttlig beredskap inom många kapitel, t.ex. fri rörlighet för varor, offentlig upphandling och statistik samt frihet, rättvisa och säkerhet. Montenegro har fortsatt att anpassa sig till alla politiska ståndpunkter och förklaringar inom EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Montenegro befinner sig på ett tidigt skede av förberedelserna när det gäller fiske och budgetbestämmelser och finansiella bestämmelser samt har en viss beredskap på området miljö och klimatförändringar. Goda framsteg har gjorts på områdena fri rörlighet för varor, jordbruk och landsbygdsutveckling, livsmedelssäkerhet, veterinära och fytosanitära frågor, energi, miljö och klimatförändring, tullunionen, yttre förbindelser och finansiell kontroll. Montenegro bör under den kommande tiden särskilt inrikta sig på konkurrensfrågor samt ekonomisk politik och penningpolitik. Förstärkningen av den administrativa kapaciteten för att säkerställa tillämpningen av EU:s regelverk är fortfarande en avsevärd utmaning för Montenegro.

Serbien

När det gäller de **politiska kriterierna** genomfördes de tidigare lagda nationella valen i en lugn atmosfär, tillsammans med provins- och lokalvalen. De internationella observatörernas rekommendationer måste följas upp, bl.a. de som handlar om att säkerställa insyn i kampanjfinansiering och registrering. I den nya regeringens program ingår Serbiens EU-anslutning som en prioritering. Deltagandet av parlamentet och de berörda parterna, däribland det civila samhället, i anslutningsprocessen har stärkts ytterligare. Lagstiftningen och den effektiva tillsynen av den verkställande makten behöver dock bli mer inkluderande, öppen och kvalitativ, och användningen av brådskande förfaranden måste begränsas. Konstitutionella reformer krävs för anpassning till EU:s standarder på vissa områden. Det finns utrymme för

* Denna beteckning påverkar inte ståndpunkter om Kosovos status och är i överensstämmelse med FN:s säkerhetsråds resolution 1244/99 och med Internationella domstolens utlåtande om Kosovos självständighetsförklaring.

att förbättra samarbetet mellan den verkställande makten och de oberoende tillsynsinstitutionerna.

Serbien har måttlig beredskap i fråga om reform av den offentliga förvaltningen. Goda framsteg har gjorts med antagandet av programmet för reform av förvaltningen av de offentliga finanserna, av strategier för e-förvaltning och för reform av regelverket och det politiska beslutsfattandet, samt av nya lagar om administrativa förfaranden, löner i offentlig förvaltning samt tjänstemän i lokal förvaltning och provinsförvaltning. Serbien behöver genomföra sina reformmål, öka professionalismen inom förvaltningen och avpolitisera den, samt öka insynen i förfarandena för rekrytering och avskedanden, särskilt för ledande befattningar.

Rättssystemet har uppnått viss beredskap. Vissa steg har vidtagits för att främja ett meritbaserat rekryteringssystem, och harmonisera rättspraxis. Ytterligare åtgärder krävs för att ta itu med det politiska inflytandet. Kvaliteten och effektiviteten inom rättsväsendet och tillgången till rättslig prövning undergrävs fortfarande av en ojämn fördelning av arbetsbördan, ett betungande antal oavslutade ärenden och avsaknaden av ett system för kostnadsfri rättshjälp.

Serbien har uppnått viss beredskap när det gäller att förebygga och bekämpa korruption. Korruptionen är fortfarande allmänt utbredd på många områden och fortsätter att utgöra ett allvarligt problem. Korruptionsbekämpningen har ännu inte lett till några meningsfulla resultat. Den institutionella strukturen har ännu inte någon trovärdig effekt när det gäller att avskräcka korruption. Det krävs resultat i fråga om effektiva utredningar, åtal och fällande domar i korruptionsmål, även på hög nivå.

Serbien har uppnått viss beredskap i kampen mot organiserad brottslighet. Vissa framsteg har gjorts när det gäller att anta en ny polislagen, omorganisera inrikesministeriet och anta den första hotbilsbedömningen avseende den grova organiserade brottsligheten med användning av Europol:s metoder. Trovärdiga resultat i kampen mot organiserad brottslighet måste fortfarande åstadkommas.

Den rättsliga och institutionella ramen när det gäller respekt för de grundläggande rättigheterna har införts. Genomförandet måste vara konsekvent i hela landet, även vad gäller skyddet av minoriteter. Inga framsteg har gjorts när det gäller att förbättra villkoren för att yttrandefriheten ska kunna utövas fullt ut, ett område där Serbien har uppnått en viss beredskap. Serbien var det första utvidgningsland som införde EU:s jämställdhetsindex. Ytterligare oförminskade ansträngningar krävs för att förbättra situationen för personer som tillhör de mest diskriminerade grupperna (romer, homosexuella, bisexuella, transpersoner och intersexuella, personer med funktionsnedsättning, personer med hiv/aids och andra socialt utsatta grupper).

Serbien har deltagit konstruktivt i regionala initiativ och arbetat för att förbättra sina bilaterala förbindelser i en anda av försoning och goda grannförbindelser samt för att skapa ett klimat som främjar behandling av olösta bilaterala frågor och arvet från det förgångna. Undertecknandet i juni av en gemensam förklaring med Kroatien om att ta itu med vissa bilaterala frågor var en positiv utveckling. Ett sådant tillvägagångssätt är avgörande för försoning, fred och samarbete i regionen, och bör tillämpas konsekvent.

När det gäller **normaliseringen av förbindelserna med Kosovo** har Serbien vidmakthållit sitt engagemang för genomförandet av de avtal som ingåtts i den EU-stödda dialogen. Framstegen har varit begränsade, också på grund av valprocessen i Serbien och den inhemska situationen i Kosovo. Dynamiken återkom dock i augusti 2016 i och med att arbetet inleddes med bron i Mitrovica, och med den fria rörligheten. Det krävs fortsatta ansträngningar för att

genomföra de avtal som redan ingåtts med Kosovo. De vidtagna åtgärderna bör ha en positiv och konkret inverkan på vardagen för medborgare i både Serbien och Kosovo.

När det gäller de **ekonomiska kriterierna** har Serbien måttlig beredskap i fråga om att utveckla en fungerande marknadsekonomi. Goda framsteg har gjorts i fråga om att åtgärda vissa av de politiska svagheterna, särskilt när det gäller budgetunderskottet och omstruktureringen av offentligt ägda företag. Ekonomiska reformer har gett tydliga resultat i form av tillväxtutsikter och minskning av inhemska och externa obalanser. Med tanke på den fortsatt höga statsskulden måste budgetkonsolideringen fortsätta. Omstruktureringen av stora statsägda allmännyttiga företag har ännu inte slutförts. Kreditverksamheten håller på att återhämta sig men den höga andelen nödlidande lån är fortfarande ett problem. Arbetslösheten är fortfarande hög, särskilt bland ungdomar. En ytterligare expansion av den privata sektorn hämmas av brister i tillämpningen av rättsstatsprincipen.

Serbien har måttlig beredskap att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom unionen. De offentliga och privata investeringarna har ökat, även om investeringsverksamheten fortfarande inte når upp till ekonomins behov. Kvaliteten på, jämlikheten inom och relevansen för den allmänna och yrkesinriktade utbildningen tillgodoser inte samhällets behov. **Vissa framsteg** har gjorts när det gäller stöd till små och medelstora företag och entreprenörskap, men de små och medelstora företagen står inför en rad utmaningar, bl.a. ett oförutsägbart företagsklimat, höga skattelikhande avgifter samt komplicerad och dyrbar tillgång till finansiering.

Vad gäller **landets förmåga att fullgöra de skyldigheter som följer av ett medlemskap** har Serbien fortsatt att överlag anpassa sin lagstiftning till EU:s regelverk. Tillräckliga finansiella och mänskliga resurser samt sunda strategiska ramar kommer att vara avgörande när det gäller att bibehålla reformtakten. Serbien har en god beredskap på områden såsom bolagsrätt, immaterialrätt, vetenskap och forskning, utbildning och kultur samt tullar. Serbien måste fortsätta att förbättra planeringen och prioriteringen av strategiskt viktiga och tillräckligt utvecklade infrastrukturprojekt genom den gemensamma planeringsprocessen för projekt och det nationella investeringsrådet, särskilt på energi- och transportområdet. Inom offentlig upphandling, statistik, penningpolitik och finansiell kontroll har Serbien måttlig beredskap. Serbien måste successivt anpassa sin utrikes- och säkerhetspolitik till Europeiska unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik under perioden fram till anslutningen. Serbien måste prioritera att ta itu med frågor som rör bristande efterlevnad av stabiliserings- och associeringsavtalet, särskilt när det gäller skyddsåtgärder för vissa jordbruksprodukter, kontroll av statligt stöd och budgetkonsolidering.

Serbien har fortsatt att påverkas av migrationskrisen. Detta har lett till avsevärda påfrestningar på landets asyl- och migrationssystem. Serbien har fortsatt att samarbeta med grannländerna och medlemsstaterna, har säkerställt en effektiv screening av flyktingar och migranter, och har gjort avsevärda insatser för att tillhandahålla skydd och humanitär hjälp, med såväl EU-stöd som annat stöd. Det är viktigt att Serbien fortsätter att vara engagerat. Serbien bör också fortsätta sina insatser för att minska antalet ogrundade asylansökningar som dess medborgare lämnar in i EU:s medlemsstater.

F.d. jugoslaviska republiken Makedonien

När det gäller de **politiska kriterierna** har den allvarligaste politiska krisen sedan 2001 fortsatt i landet. Demokratien och rättsstaten har stått under ett konstant tryck, särskilt på grund av privata intressens övertagande av staten vilket påverkar de demokratiska institutionernas funktion och centrala samhällsområden. Landet lider av en splittrad politisk kultur och en

brist på kompromissförmåga. Den 20 juli och den 31 augusti 2016 nådde ledarna för de fyra största politiska partierna en överenskommelse om genomförandet av Pržino-avtalet, bl.a. genom att fastställa den 11 december 2016 som datum för tidigarelagda parlamentsval och genom att uttala sitt stöd för den särskilda åklagaren. De upprepade också sitt åtagande att genomföra de brådskande reformprioriteringarna.

Förhållandet mellan olika etniska grupper har fortsatt att vara instabilt. Översynen av Ohrid-ramavtalet, som ledde till att 2001 års konflikt avslutades och som utgör ramen för förbindelserna mellan de olika etniska grupperna, måste slutföras på ett öppet och inkluderande sätt.

Det civila samhället har spelat en konstruktiv roll genom att stödja demokratiska processer och fungera som motvikt. Samtidigt fortsätter det civila samhällets organisationer att uttrycka sin oro över försämringen av de förhållanden som de verkar under och regeringens begränsade engagemang för dialog, samt över de offentliga attackerna från politiker och regeringsvänliga medier.

Landet har måttlig beredskap i fråga om reformen av den offentliga förvaltningen. Under det senaste året har vissa framsteg gjorts, om än begränsade. Genomförandet av den nya rättsliga ramen för personalförvaltningen har inletts. Otillräckliga framsteg har dock gjorts med genomförandet av kommissionens tidigare rekommendationer. Istället för att dra in visstidsanställningar har man fortsatt att omvandla dem till fasta anställningar utan öppen konkurrens. Ineffektiva ansvarsroller, användning av den offentliga sektorn som ett politiskt instrument, anklagelser om påtryckningar på offentliganställda och påstådd politisering av förvaltningen under ett valår är fortfarande en källa till oro. En övergripande strategi för reform av den offentliga förvaltningen under 2017–2022 har sent omsider börjat utarbetas. Bristen på politisk vilja att genomföra nödvändiga reformer av förvaltningen av de offentliga finanserna har vidare lett till en avsevärd minskning av EU:s ekonomiska stöd under 2016.

Landets rättssystem har viss beredskap. Situationen har dock varit under tillbakagång sedan 2014 och resultaten av det senaste årtiondets reformprocess har undergrävs av återkommande politisk inblandning i rättsväsendets arbete. Myndigheterna har inte visat nödvändig politisk vilja att på ett effektivt sätt ta itu med de underliggande problem som ringats in i de brådskande reformprioriteringarna. De obstruktioner som den nyligen inrättade särskilda åklagaren har utsatts för har visat på behovet av att på ett effektivt sätt åtgärda rättsväsendets bristande oberoende och förhindra selektiv rättvisa.

När det gäller kampen mot korruption har landet viss beredskap. Korruptionen är fortfarande allmänt utbredd på många områden och fortsätter att utgöra ett allvarligt problem. Lagstiftningsramen och den institutionella ramen har utvecklats. De strukturella bristerna i den statliga kommissionen för förebyggande av korruption och den politiska inblandningen i dess arbete har dock lett till att effekterna av tidigare insatser har minimerats. Det finns fortfarande ett behov av att åstadkomma övertygande resultat, särskilt i mål som rör korruption på hög nivå. I kampen mot organiserad brottslighet har landet uppnått viss beredskap. Lagstiftningsramen överensstämmer i stort sett med europeiska normer och strategier har utarbetats. Kapaciteten att utreda ekonomiska brott och förverka tillgångar behöver dock utvecklas ytterligare.

När det gäller skyddet av mänskliga rättigheter överensstämmer lagstiftningsramen och den institutionella ramen i stort med europeiska normer. Det krävs större insatser i praktiken för att säkerställa respekten för de mänskliga rättigheterna när det gäller utsatta grupper, däribland flyktingar och migranter. Det finns också en fortsatt brist på politisk vilja och tillräckliga resurser för att göra det möjligt för berörda tillsyns- och regleringsorgan att fullgöra sina uppdrag på ett oberoende och effektivt sätt. De mest marginaliserade

befolkningsgrupperna ges fortfarande inte ett fullständigt skydd. Vad gäller yttrandefrihet har landet viss beredskap. Stora utmaningar återstår dock i det nuvarande politiska klimatet i fråga om yttrandefrihet och mediernas situation.

När det gäller regionalt samarbete har landet generellt fortsatt goda förbindelser med andra utvidgningsländer och har deltagit aktivt i regionala initiativ. Åtgärder har vidtagits för att förbättra grannförbindelserna, bl.a. genom den senaste tidens framsteg med genomförandet av förtroendeskapande åtgärder med Grekland. Namntvisten med Grekland måste lösas snarast.

När det gäller de **ekonomiska kriterierna** har f.d. jugoslaviska republiken Makedonien god beredskap i fråga om att utveckla en fungerande marknadsekonomi. Sammantaget har inga framsteg gjorts mot att inrätta en fungerande marknadsekonomi under rapporteringsperioden. Under 2015 bibehölls den makroekonomiska stabiliteten och den makroekonomiska miljön stärktes ytterligare. Detta stöddes av omfattande offentliga infrastrukturinvesteringar och utländska direktinvesteringar, även om brister iaktogs under första kvartalet 2016. Trots att arbetslösheten är fortsatt hög, särskilt för ungdomar, har den minskat under rapporteringsperioden. Vissa svagheter återstår dock, bl.a. en låg konkurrenskraft för den inhemska privata sektorn som hämmas av bristande avtalsefterlevnad, en stor informell ekonomi och svårigheter att få tillgång till finansiering. Förvaltningen av de offentliga finanserna har inte förbättrats och statsskulden har vuxit ytterligare.

När det gäller ekonomin finns det en måttlig beredskap att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom unionen. Vissa framsteg har gjorts med att främja innovation och utländska investeringar, och digitaliseringen fortskrider snabbt. Diversifieringen av ekonomin är dock svag och tillverkningsindustrin producerar främst produkter med lågt mervärde. Ekonomin har fortsatt att lida av brister i läroplanerna, en låg innovationsgrad och omfattande investeringsbehov, bl.a. i offentlig infrastruktur, som gör den mindre konkurrenskraftig.

När det gäller **förmågan att fullgöra de skyldigheter som följer av ett medlemskap** har landet måttlig beredskap på de flesta områden, bl.a. konkurrens, transport och energi. Ytterligare ansträngningar krävs på alla områden, särskilt på de få områden där landet befinner sig i ett tidigt skede när det gäller att uppnå beredskap, t.ex. fri rörlighet för arbetstagare. Man bör också inrikta sig mer på den administrativa kapaciteten och det faktiska genomförandet.

Landet har fortsatt att påverkas av migrationskrisen. Detta har lett till avsevärda påfrestningar på landets asyl- och migrationssystem. Landet har fortsatt att samarbeta med grannländerna och medlemsstaterna, och har gjort insatser för att tillhandahålla skydd och humanitär hjälp, med såväl EU-stöd som annat stöd. Landet bör fortsätta sina ansträngningar att säkerställa en effektiv screening av flyktingar och migranter och ta itu med relevanta skyddsbehov. Landet bör också fortsätta sina insatser för att minska antalet ogrundade asylansökningar som dess medborgare lämnar in i EU:s medlemsstater.

Albanien

När det gäller de **politiska kriterierna** har Albaniens parlament, efter att ha kommit till rätta med tidigare motsättningar, enhälligt antagit författningsändringar för att inleda en djupgående och omfattande reform av rättssystemet och utestänga brottslingar från offentliga tjänster. Med tanke på att allmänna val ska hållas 2017 förväntas Albanien i god tid anta ändringar av vallagen och därmed sammanhängande reformer. Dessa bör särskilt ta itu med bristen på opartiskhet och professionalism i valadministrationen. Genom antagandet av lagen

om inrättandet av det nationella rådet för det civila samhället fastställdes ramen för mer strukturerade samråd med organisationer i det civila samhället.

Albanien har måttlig beredskap i fråga om reformen av den offentliga förvaltningen. Genomförandet av mer transparenta förfaranden för rekrytering av offentliganställda, samt genomförandet av strategierna för reform av den offentliga förvaltningen och reform av förvaltningen av de offentliga finanserna har fortsatt. Ytterligare framsteg är viktiga för att befästa de steg som tagits mot en mer effektiv, avpolitiserad och professionell offentlig förvaltning.

Albaniens rättssystem har viss beredskap. Författningsändringar som hänger ihop med rättssystemets organisation och funktion har antagits. Detta banar väg för en omfattande och genomgripande reform av rättsväsendet. Framsteg har också gjorts med den därmed sammanhängande genomförandelagstiftningen: det har antagits en lag om omprövning (*vetting*) av domare, åklagare och juridiska rådgivare, samt en uppsättning centrala lagar om den institutionella omorganisationen av de rättsliga strukturerna. Dessutom håller runt 40 andra rättsakter på att utarbetas. Ytterligare framsteg måste göras med att anta och genomföra denna lagstiftning. Rättskipningen har fortsatt att vara långsam och ineffektiv; korruptionen är fortfarande omfattande inom sektorn.

Albanien har viss beredskap i kampen mot korruption. En lag om skydd av visselblåsare har antagits. Åklagare och poliser har fått bättre tillgång till de nationella elektroniska offentliga registren, i syfte att utbyta känslig information och öka effektivisera utredningarna. Det krävs ytterligare framsteg för att åstadkomma konkreta resultat i fråga om utredningar, åtal och fällande domar. Ytterligare insatser krävs för att åtgärda korruption på hög nivå. Förbättringar måste ske när det gäller förebyggande utredningar, systematisk riskbedömning och interinstitutionellt samarbete. Korruptionen är fortfarande allmänt utbredd på många områden och fortsätter att utgöra ett allvarligt problem.

Landet har uppnått viss beredskap i kampen mot organiserad brottslighet. Vissa framsteg har gjorts, särskilt i fråga om att identifiera och destruera cannabisodlingar. Polisen har moderniserats och det internationella polissamarbetet, särskilt med Europol, har stärkts. Samarbetet mellan polis och åklagare måste dock förbättras ytterligare för att kriminella nätverk ska kunna upplösas mer effektivt. Antalet slutliga fällande domar i mål som rör organiserad brottslighet är fortfarande få, och endast en liten ökning har skett under senare år. Finansiella utredningar i samband med organiserade kriminella grupper sker inte systematiskt och effektivt. Mycket få resultat har åstadkommits när det gäller att frysa och förverka olagligt förvärvade tillgångar.

Den rättsliga ramen för skyddet av mänskliga rättigheter är i stort sett i linje med de europeiska normerna. Albanien har ratificerat de flesta internationella konventioner om mänskliga rättigheter. Tillsynen av att mekanismerna för skydd av de mänskliga rättigheterna tillämpas måste dock stärkas. När det gäller yttrandefrihet har Albanien viss/måttlig beredskap. Den allmänna miljön bidrar till yttrandefrihet, men lagstiftningen måste genomföras på ett bättre sätt. Regleringsmyndighetens och det statliga radio- och tv-bolagets oberoende måste stärkas ytterligare, och det krävs fortfarande större insyn när det gäller statliga reklamkampanjer i medierna. Albanien har vidtagit åtgärder för att ta itu med restitution av eller ersättning för egendom som konfiskerades under kommunisteran. Det finns nu en ny lag om inrättande av en nationell ersättningsmekanism. Processen för fastighetsregistrering måste också skyndas på. Levnadsvillkoren för romer och egyptier³

³ Alla dessa grupper beaktas under det bredare samlingsnamnet ”romer” inom EU-ramen för nationella strategier för integrering av romer.

måste förbättras. Det krävs ytterligare ansträngningar för att åstadkomma resultat i diskrimineringsärenden. De institutionella mekanismerna för att skydda barnets rättigheter och åtgärda könsrelaterat våld är fortfarande bristfälliga. Lagstiftningen om rättskipning för unga har ännu inte anpassats till internationella normer.

Albanien har fortsatt att spela en konstruktiv och proaktiv roll i det regionala samarbetet och upprätthåller goda grannförbindelser i linje med sina åtaganden enligt stabiliserings- och associeringsavtalet.

När det gäller de **ekonomiska kriterierna** har Albanien måttlig beredskap i fråga om att utveckla en fungerande marknadsekonomi. Vissa framsteg har gjorts när det gäller att förbättra budgetbalansen, bekämpa den informella ekonomin och reformera elsektorn. Den ekonomiska tillväxten har ökat och situationen på arbetsmarknaden förbättrats, men arbetslösheten är fortfarande hög. Statsskulden är hög och har ännu inte börjat minska, samtidigt som det alltför svaga genomförandet av de offentliga utgifterna för investeringar kvarstår. Den finansiella sektorn är stabil. Banksektorn dras fortfarande med nödlidande lån och utlåningen ökar långsamt. Företagen omfattas av omständliga föreskrifter, och brister i rättsstaten fortsätter att avskräcka investerare. Den pågående reformen av rättsväsendet förväntas få en väsentlig inverkan på företagsklimatet.

Albanien har viss beredskap när det gäller den kapacitet som krävs för att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom unionen. Vissa framsteg har gjorts särskilt när det gäller att förbättra den högre utbildningen och yrkesutbildningen. Utbildningens kvalitet måste dock höjas på alla nivåer för att bättre utrusta människor med den kompetens och de kunskaper de behöver för att tillgodose arbetsmarknadens behov. Insatser har inletts för att prioritera infrastrukturinvesteringar, men luckor i transport-, energi- och it-infrastrukturen hämmar fortfarande konkurrenskraften och begränsar handeln. Den internationella handeln har inte utvecklats till sin fulla potential och är koncentrerad till vissa sektorer vilket gör ekonomin mer sårbar. Kapaciteten för forskning, utveckling och innovation är fortfarande låg.

Albanien har fortsatt att anpassa sin lagstiftning till EU:s krav på ett antal områden och därigenom förbättrat sin **förmåga att fullgöra de skyldigheter som följer av ett medlemskap**. På många områden har landet måttlig beredskap, t.ex. inom finansiell kontroll, eller viss beredskap, bl.a. inom offentlig upphandling och på statistikområdet. Albanien kommer att behöva fortsätta sina ansträngningar när det gäller de övergripande förberedelserna inför antagandet och tillämpningen av EU:s regelverk. Landet bör fortsätta att arbeta för att utveckla transport- och energinäten, även i syfte att förbättra konnektiviteten i hela regionen. Den administrativa kapaciteten och den yrkesmässiga standarden hos de organ som ansvarar för att genomföra EU:s regelverk måste stärkas och tillsynsorganens oberoende skyddas. Att förbättra insynen och redovisningsskyldigheten, särskilt för att säkerställa att systemet för offentlig upphandling och förvaltningen av de offentliga finanserna fungerar effektivt, ändamålsenligt och öppet, förblir avgörande. Albanien har fortsatt med sin fullständiga anpassning till alla politiska ståndpunkter och förklaringar inom EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.

Antalet ogrundade asylansökningar från albanska medborgare riktade till EU:s medlemsstater och Schengenassocierade länder är fortsatt högt. Albanien bör vidta omedelbara och beslutsamma åtgärder för att på ett effektivt sätt ta itu med detta fenomen, bl.a. inom ramen för mekanismen för uppföljning av viseringsliberaliseringen.

Bosnien och Hercegovina

När det gäller de **politiska kriterierna** har vallagstiftningen förbättrats, där ett antal av OSSE-ODIHR:s rekommendationer har följts, och lokala val har anordnats på ett överlag ordnat sätt, trots att det i vissa kommuner förekommit incidenter som måste undersökas. Trots ansträngningarna att lösa Mostarfrågan kunde val inte genomföras där tidigare i år. Bosnien och Hercegovinas parlamentariska församling och de olika entiteternas parlament har gjort framsteg mot att anta de återstående reformprioriteringarna, särskilt de som härrör från reformagendan. Samarbetet mellan parlamenten på statlig nivå, entitetsnivå och i Brčko-distriktet har förbättrats. Deras roll och kapacitet i EU:s integrationsprocess måste dock förbättras ytterligare. Bosnien och Hercegovinas ministerråd och entiteternas regeringar har samarbetat effektivt om reformagendan, vars genomförande måste fortsätta. Ministerrådet antog samordningsmekanismen för EU-frågor i augusti. Ett strategiskt program för tillnärmning av landets lagstiftning till EU:s regelverk har ännu inte antagits.

Bosnien och Hercegovinas författning står fortfarande i strid med Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, i enlighet med avgörandet i Sejdić-Finci-målet. Författningsdomstolens beslut har ännu inte verkställts fullt ut i hela landet.

Även om vissa framsteg har gjorts när det gäller att inrätta institutionella mekanismer för samarbete mellan regeringarna och det civila samhällets organisationer, måste det utarbetas en strategisk ram för samarbetet med det civila samhället.

Bosnien och Hercegovina befinner sig i ett tidigt skede i fråga om reformen av den offentliga förvaltningen. En tillbakagång har konstaterats i samband med ändringarna av federationens rättsliga ram för den offentliga förvaltningen, vilket ökar risken för politisering. Det saknas fortfarande i stor utsträckning en harmoniserad strategi för utarbetande och samordning av politiken mellan olika delar av förvaltningen. Det måste antas en ny strategisk ram för den offentliga förvaltningen samt en strategi för förvaltningen av de offentliga finanserna.

Rättssystemet i Bosnien och Hercegovina har viss beredskap. Vissa framsteg har gjorts när det gäller redovisningsskyldighet och integritet. Den handlingsplan som behövs för att genomföra strategin för reformen av rättsväsendet 2014–2018 har ännu inte antagits. De politiskt motiverade hoten mot rättsväsendet från vissa politiker i landet har fortsatt. Rättsväsendets oberoende måste fortfarande stärkas.

Bosnien och Hercegovina har viss beredskap i kampen mot korruption. Vissa framsteg har gjorts i fråga om antagandet av handlingsplaner på olika styrelsenivåer, men deras fragmentering gör genomförandet mindre effektivt. Korruptionen är fortfarande allmänt utbredd på många områden och fortsätter att utgöra ett allvarligt problem. Det uttalade politiska åtagandet i denna fråga har inte omsatts i konkreta resultat.

När det gäller kampen mot organiserad brottslighet har Bosnien och Hercegovina viss beredskap. Vissa framsteg har gjorts, i synnerhet när det gäller att förbättra samarbetet mellan olika organ. De finansiella utredningarna måste dock utökas. Att bekämpa organiserad brottslighet är grundläggande för att motverka kriminell infiltration av landets politiska, rättsliga och ekonomiska system. Bosnien och Hercegovina har ännu inte uppfyllt de internationella normerna för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Bosnien och Hercegovina har drabbats hårt av fenomenet med utländska terroriststridande och radikalisering. Bosnien och Hercegovina har redan vidtagit viktiga åtgärder för att hantera detta problem, vilka måste kompletteras med ytterligare åtgärder för att identifiera, förhindra och avbryta flödet av utländska terroriststridande som reser till konfliktområden som Irak och Syrien.

Det krävs mer arbete med att ta itu med frågor som rör mänskliga rättigheter och minoriteter. Vissa framsteg har gjorts, i synnerhet genom antagandet av ändringar av lagen mot

diskriminering. Det krävs fortfarande överlag en avsevärd förbättring av de strategiska, rättsliga, institutionella och politiska ramarna för respekten för de mänskliga rättigheterna. Det finns viss beredskap när det gäller yttrandefrihet. Dock har inga framsteg gjorts på detta område. Mål som rör politiska påtryckningar och hot mot journalister måste få en tillfredsställande rättslig uppföljning. Den finansiella stabiliteten i systemet för radio och TV i allmänhetens tjänst måste åtgärdas, liksom frågan om bristen på insyn i ägandet av medierna.

När det gäller regionalt samarbete har landet fortsatt att delta aktivt i regionala initiativ. Bosnien och Hercegovina tog över ordförandeskapet i Centraleuropeiska initiativet i januari.

När det gäller de **ekonomiska kriterierna** befinner sig Bosnien och Hercegovina fortfarande i ett tidigt skede i fråga om att bli en fungerande marknadsekonomi. Vissa framsteg har gjorts när det gäller att modernisera arbetslagstiftningen, förbättra företagsklimatet och ta itu med svagheter i den finansiella sektorn inom ramen för den överenskomna reformagendan. Den offentliga sektorn är dock ineffektiv och utvecklingen av den privata sektorn är långsam. Det kommer att vara avgörande med ett starkt och kontinuerligt politiskt stöd för ett snabbt genomförande av nödvändiga strukturreformer, i linje med den överenskomna reformagendan.

Bosnien och Hercegovina befinner sig i ett tidigt skede när det gäller att bygga upp den kapacitet som krävs för att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom unionen. Inga framsteg har gjorts med att öka landets konkurrenskraft, men genomförandet av reformprogrammets åtgärder pågår.

När det gäller tillnärmningen till **europiska normer** finns det en viss beredskap i fråga om offentlig upphandling och den inre marknaden. Landet har uppnått en viss beredskap på transportområdet; antagandet av ramstrategin för transport på statsnivå i juli är ett steg framåt för att landet ska kunna dra nytta av agendan för konnektivitet. Ännu har inga landsomfattande strategier inom områdena jordbruk, energi och miljö antagits. Det krävs också fortsatta insatser vad gäller rättsliga frågor, frihet och säkerhet, konkurrens, industri och små och medelstora företag, jordbruk, miljö och klimatförändringar, energi samt informationssamhället och media. Resultaten av folk- och bostadsräkningen i oktober 2013 offentliggjordes den 30 juni 2016, i linje med internationella normer och rekommendationer.

Kosovo

När det gäller de **politiska kriterierna** har polariseringen mellan regeringen och oppositionen fortsatt. Parlamentet hindrades från att fungera normalt under delar av rapporteringsperioden, bl.a. genom att medlemmar av oppositionen använde våld. Alla politiska partier bör visa ansvar och åter inleda en konstruktiv dialog, med parlamentet som huvudforum för den politiska debatten. Medlemmar av oppositionen har nyligen återupptagit sin verksamhet i parlamentet, vilket är ett välkommet steg.

Kosovos institutioner har fullgjort de återstående åtagandena i samband med inrättandet av de specialiserade avdelningarna och den specialiserade åklagarmyndigheten i syfte att utreda påstådda internationella brott som begicks under och efter 1999 års konflikt. Förfarandena rörande det bilaterala avtalet med värdlandet för de specialiserade avdelningarna (Nederländerna) har slutförts. Mandatet för Eulex har förlängts till juni 2018.

Församlingen har slutfört de flesta av de återstående utnämningarna till oberoende institutioner och organ. Utnämningarna var dock ofta föremål för politiskt inflytande. Detta undergräver dessa organs oberoende och den effektiva förvaltningen av dem. Större insatser behövs för att garantera att utnämningar grundar sig på kvalifikationer.

Det finns en viss beredskap i fråga om reform av den offentliga förvaltningen. Till de goda framstegen hör antagandet av en övergripande strategi för förvaltningen av de offentliga finanserna och av lagen om allmänna administrativa förfaranden. Den fortsatta politiseringen av den offentliga förvaltningen är fortsatt ett stort problem. Organisationen av den statliga förvaltningen är fragmenterad och garanterar inte tydliga regler om ansvar, och överlappningen av de statliga myndigheternas ansvar måste åtgärdas. Den parlamentariska tillsynen av regeringens verksamhet bör stärkas. Tillsynsinstitutionernas rekommendationer bör följas för att säkerställa bättre styrning och redovisningsskyldighet.

Kosovos rättssystem befinner sig i ett tidigt skede. Viktiga steg har tagits under rapporteringsperioden genom antagandet av ändringar av konstitutionen och större delen av den sekundärlagstiftning som krävs för att genomföra lagarna i 2015 års rättspaket. Kosovo har också utnämnt de flesta ledamöterna till centrala institutioner och avslutandegraden har fortsatt att öka. Rättskipningen är dock långsam och ineffektiv, och det sker ett otillräckligt ansvarsutkrävande av tjänstemännen inom rättsväsendet. Rättsväsendet är fortfarande sårbart för otillbörligt politiskt inflytande och rättsstatliga institutioner lider av brist på finansiella resurser och personal.

Kosovo befinner sig i ett tidigt skede/har en viss beredskap inom korruptionsbekämpning. Kosovo har förbättrat sin institutionella kapacitet att bekämpa korruption och organiserad brottslighet genom inrättandet av tvärprofessionella utredningsteam, upprättandet av en spårningsmekanism för fall av korruption på hög nivå och organiserad brottslighet, samt främjandet av förstainstansdomstolarnas avdelning för allvarlig brottslighet. Detta har lett till en ökning av antal ärenden på hög nivå som utreds och lagförs. Korruptionen är dock fortfarande allmänt utbredd på många områden och fortsätter att utgöra ett mycket allvarligt problem. Det krävs en starkare politisk vilja att ta itu med detta på ett övergripande sätt.

Kosovo befinner sig dock i ett tidigt skede i kampen mot organiserad brottslighet. Antalet utredningar och fällande domar är fortfarande lågt. Det återstår luckor i lagstiftningen och verkställigheten måste förbättras, särskilt när det gäller penningtvätt, förverkande och beslagtagande av tillgångar samt finansiella utredningar. Otillbörligt inflytande över utredningar och bristen på strategiskt politiskt engagemang hämmar kampen mot organiserad brottslighet. Kosovo har fortsatt sina insatser mot terrorism, men står fortfarande inför utmaningar på detta område.

Vissa framsteg har gjorts på området mänskliga rättigheter, och åtgärder har vidtagits för att genomföra 2015 års paket om mänskliga rättigheter och förklaringar till stöd för hbt-personers rättigheter. Genomförandet hindras dock fortfarande av brist på resurser och politisk vilja, särskilt på lokal nivå. Mer måste göras för att effektivt garantera äganderätter och ta itu med frågor som rör återvändande och återintegration av fördrivna personer samt skydd av kulturarvet och mot könsrelaterat våld. Skyddet av rättigheterna för personer som tillhör minoriteter och personer med funktionsnedsättning måste stärkas betydligt. Kosovo har viss beredskap i fråga om yttrandefrihet. Oroande utvecklingstendenser har förekommit under rapporteringsperioden, bl.a. ett antal hot mot journalister. Församlingen visar begränsat engagemang när det gäller att finna en lösning för en hållbar finansiering av det statliga radio- och tv-bolaget, vilket gör det känsligt för politiska påtryckningar. Inga framsteg har gjort i fråga om lagstiftningen om reglering av medieäggande och insyn i medierna.

När det gäller **normaliseringen av förbindelserna med Serbien** har Kosovo vidmakthållit sitt engagemang för genomförandet av de avtal som ingåtts i den EU-stödda dialogen. Framstegen har varit begränsade, också på grund av valprocessen i Serbien och den inhemska situationen i Kosovo. Dynamiken återkom dock i augusti 2016 i och med att arbetet inleddes med bron i Mitrovica/Mitrovicë, och med den fria rörligheten. Det krävs fortsatta

ansträngningar för att genomföra de avtal som redan ingåtts. De vidtagna åtgärderna bör ha en positiv och konkret inverkan på vardagen för medborgare i både Kosovo och Serbien.

Vad avser de **ekonomiska kriterierna** befinner sig Kosovo i ett tidigt skede när det gäller att bli en fungerande marknadsekonomi. Vissa framsteg har gjorts, särskilt i fråga om stöd till exportorienterade företag, bättre avtalsefterlevnad (särskilt inom finanssektorn) och tillgång till finansiering. De finanspolitiskt ohållbara besluten angående de sociala trygghetsförmånerna för krigsveteraner kan dock påverka Kosovos makroekonomiska stabilitet och dess förbindelser med internationella finansinstitut på ett negativt sätt. Det ihållande underskottet i handelsbalansen avspeglar en svag produktionsbas och en svag internationell konkurrenskraft. Beroendet av penningöverföringar och den utbredda informella ekonomin gör att incitamenten att arbeta minskar ytterligare, och ger upphov till ett lågt arbetskraftsdeltagande, särskilt bland kvinnor, och hög arbetslöshet, särskilt bland ungdomar och icke yrkesutbildad arbetare.

Kosovo befinner sig i ett tidigt skede när det gäller att bygga upp den kapacitet som krävs för att hantera konkurrenstrycket och marknadskrafterna inom unionen. Inga framsteg har gjorts när det gäller att förbättra utbildningens kvalitet, vilken är en avgörande faktor för att förbättra tillväxten och konkurrenskraften på lång sikt.

Kosovo befinner sig i ett tidigt skede när det gäller anpassning till **européiska normer**. På vissa områden har anpassningen av lagstiftningen fortsatt, men genomförandet är bristfälligt. Vissa framsteg har gjorts när det gäller offentlig upphandling och konkurrens. Goda framsteg har gjorts på tullområdet, särskilt när det gäller korruptionsbekämpning, skatteuppbörd och minskning av de administrativa kostnaderna för export, men Kosovo bör intensifiera kampen mot den informella ekonomin och skatteundandragande. Energisektorn har fortfarande problem, och inga framsteg har gjorts med avvecklingen av kraftverket Kosovo A eller renoveringen av Kosovo B. Mycket få framsteg har dessutom gjorts när det gäller förnybar energi.

BILAGA 2– VIKTIG STATISTIK

STATISTISKA UPPGIFTER (från den 5 oktober 2016)

Demografi		Montenegro		F.d. jugoslaviska republiken Makedonien		Albanien		Serbien		Turkiet		Bosnien och Hercegovina		Kosovo*		EU-28	
	Anm ärkni ng	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Total befolkning (tusental)	1)	621.5	622.1	2 065.8	2 069.2	2 895.0e	2 892.3e	7 149.2e	7 114.4	76 668	77 696	3 827.3e	3 819.5e	1 804.9e	1772.1p	506 944p	508 293bp
Andel av personer i åldrarna 15–64 i den totala befolkningen (%)		68.1	67.8	70.8	70.5	68.8e	69.0	67.6	67.1	67.7	67.8	:	:	:	:	65.8p	65.5bp
Obearbetat värde för naturlig befolkningsändring (per 1 000 invånare)		2.4	1.7	1.9	1.3e	5.2e	3.7e	-4.9	-5.4	12.3	11.8	-1.5p	:	13.2e	12.4be	0.4p	-0.3bp
Medellivslängd, män (år)		74.1	:	73.5	:	76.4e	:	72.8	:	75.4	:	:	:	:	:	78.1p	:
Medellivslängd, kvinnor (år)		78.9	:	77.5	:	80.3e	:	78.0	:	80.9	:	:	:	:	:	83.6p	:

[illegible]

Montenegro	F.d. jugoslaviska republiken Makedonien	Albanien	Serbien	Turkiet	Bosnien och Hercegovina	Kosovo*	EU-28
------------	---	----------	---------	---------	-------------------------	---------	-------

Totalt		55.6	56.7	51.3	51.9	56.6e	59.3e	54.8b	56.0	53.2	53.9	43.2	43.2	31.3	29.1	69.2	70
Män		61.4	61.9	61.6	61.5	65.2e	68.1e	62.5b	63.7	75.0	75.3	54.6	53.9	48.4	44.9	75.0	75.8
Kvinnor		49.4	51.5	40.8	42.1	48.5e	50.7e	47.2b	48.3	31.6	32.6	31.9	32.4	14.5	13.2	63.4	64.2
Personer i åldern 15-24 som varken arbetar eller studerar, % av befolkningen i åldersgruppen		17.7	19.1	:	:	30.9e	29.6	20.7	20.1	24.9	24.0	26.1	27.7	:	:	12.5	12.0
Personer i åldern 15-29 som varken arbetar eller studerar, % av befolkningen i åldersgruppen		22.6	23.4	:	:	34.5e	32.8	25.6	24.6	28.5	28.0	31.8	32.8	:	:	15.4	14.8
Sysselsättning per huvudsektor																	
Jordbruk, skogsbruk och fiske (%)	2)	5.7	7.7	18.5	17.9	42.7e	41.3e	19.9b	19.4	21.1	20.6	17.1	17.9	2.6	2.3	4.7	4.5
Industrin (%)	2)	11.1	10.8	23.4	23.4	11.0e	11.6e	20.2b	19.9	20.5	20.0	22.1	22.0	17.7	18.7	17.4	17.3
Byggsektorn (%)	2)	6.5	6.6	7.0	7.1	6.4e	6.9e	4.5b	4.5	7.4	7.2	7.9	7.5	10.9	9.5	6.8	6.8
Tjänstesektorn (%)	2)	76.7	74.8	51.1	51.6	39.4e	40.2	55.4b	56.1	51.0	52.2	52.7	52.4	67.2	68.3	71.0	71.3
Antalet personer anställda inom den offentliga sektorn som andel av det totala antalet förvärvsarbetande, åldern 20–64 (%)	3)	32.8	32.4	:	:	17.5e	16.7e	31.4b	29.7	13.1b	13.5	31.9	31.2	31.4s	32.6	:	:
Antalet personer anställda inom den privata sektorn som andel av det totala antalet förvärvsarbetande, åldern 20–64 (%)	3)	48.2	46.8	:	:	82.5e	83.3e	68.6b	70.3	86.9b	86.5	63.1	63.2	68.6s	67.4	:	:
Arbetslöshet (% av arbetskraften)																	
Totalt	4)	18.0	17.5	28.0	26.1	17.5e	17.1e	19.2b	17.6	9.9	10.3	27.6	27.9	35.3	32.9	10.2	9.4
Män	4)	17.8	17.7	27.7	26.7	19.2e	17.1e	18.3b	16.8	9.1	9.3	25.3	25.9	33.1	31.8	10.1	9.3
Kvinnor	4)	18.2	17.3	28.6	25.1	15.2e	17.1e	20.3b	18.7	11.9	12.6	31.2	30.9	41.6	36.6	10.3	9.5
Ungdomar, åldern 15–24	4)	35.8	37.6	53.1	47.3	39.0e	39.8e	47.4b	43.2	17.8	18.4	62.7	62.3	61.0	57.7	22.2	20.4
Långtids- (>12 månader)	4)	14.0	13.6	23.4	21.3	11.2e	11.3e	12.8b	11.3	2.0	2.2	23.4	22.8	26.1	23.8	5.0	4.5
Genomsnittlig nominell lön per månad (i euro)	5)	479.0	:	:	:	378.8	386.4	523.6	506.4	:	:	424.4	424.4	:	:	:	:

Utbildning

Anm ärkni ng	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
--------------------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Montenegro	F.d. jugoslaviska republiken Makedonien	Albanien	Serbien	Turkiet	Bosnien och Hercegovina	Kosovo*	EU-28
------------	---	----------	---------	---------	----------------------------	---------	-------

Ungdomar som lämnar skolan i förtid: andel av befolkningen i åldern 18–24 år med högst grundskoleutbildning och som inte deltar i vidareutbildning eller yrkesutbildning (%)	5.1	5.7	12.5	11.3p	26.0e	21.3e	8.5	7.5	38.3	36.7	25.2	26.3	:	:	11.2	11.0
Offentliga utgifter för utbildning som andel av BNP (%)	:	:	:	:	3.3	:	4.2	:	5.1	:	:	:	4.4	:	:	:
Andel av befolkningen i åldern 20–24 år med ingen eller endast grundläggande skolutbildning, totalt	1.1	6.6	:	13.7	30.9e	24.9e	10.1b	8.6	12.6	11.5	6.5	6.2	20.7	17.9	:	:
Andel av befolkningen i åldern 20–24 år med ingen eller endast grundläggande skolutbildning, män	1.2	6.9	:	:	31.0e	27.1e	10.2b	9.3	6.9	7.1	5.8	5.6	18.8	14.9	:	:
Andel av befolkningen i åldern 20–24 år med ingen eller endast grundläggande skolutbildning, kvinnor	1.0	6.3	:	:	30.7e	22.6e	10.0b	7.9	17.9	15.7	7.2	6.9	22.9	21.3	:	:
Andel av befolkningen i åldern 20–24 år med gymnasieutbildning, totalt	86.3	80.6	:	76.1	49.7e	52.4e	82.3b	83.2	70.0	69.9	85.6	86.3	68.2	67.3	:	:
Andel av befolkningen i åldern 20–24 år med gymnasieutbildning, män	87.8	85.3	:	:	55.9e	57.9e	84.8b	84.5	76.7	76.9	89.6	88.6	71.8	72.4	:	:
Andel av befolkningen i åldern 20–24 år med gymnasieutbildning, kvinnor	84.7	75.7	:	:	43.5e	46.8e	79.7b	81.7	63.8	63.3	81.2	83.5	64.0	61.5	:	:
Andel av befolkningen i åldern 30–34 år med högre utbildning, totalt	28.3	31.0	24.9	28.6	16.7e	22.1e	27.0b	28.9	21.5	23.5	18.9	17.2	14.8	17.2	37.8	38.6
Andel av befolkningen i åldern 30–34 år med högre utbildning, män	25.3	32.9	21.4	23.1	14.0e	19.6e	21.5b	24.2	23.4	25.0	15.2	13.4	16.6	19.5	33.4	33.9
Andel av befolkningen i åldern 30–34 år med högre utbildning, kvinnor	31.3	32.2	28.7	34.5	19.2e	24.7e	32.8b	33.7	19.6	22.1	23.2	21.3	13.0	14.7	42.2	43.3

Nationalräkenskaper	Anm ärkni ng	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Bruttonationalprodukt																	
I löpande priser (miljarder euro)	6)	3.5	3.6	8.6	9.1p	10.0p	10.3p	33.3	33.5	601.5	645.4	14.0	14.6	5.6	:	13 987.3	14 693.0
Per capita (euro)	6)	5 600	5 800	4 100	4 400p	3 400	3 600	4 700	4 700	7 800	8 300	3 600	3 800	3 100	:	27 500	28 800

		Montenegro	F.d. jugoslaviska republiken Makedonien	Albanien	Serbien	Turkiet	Bosnien och Hercegovina	Kosovo*	EU-28								
I köpkraftsstandard per capita	6)	11 200	11 800	10 100	10 600	8 300	8 600	10 200	10 300	14 600	15 100	8 000	8 300	:	:	27 500	28 700
I köpkraftsstandard per capita, i förhållande till EU-genomsnittet (EU-28 = 100)	6)	41	41	37	37	30	30	37	36	53	53	29	29	:	:	-	-
Real årlig förändring (i volym), jämfört med det föregående året (%)	6)	1.8	3.4	3.5p	3.7e	1.8p	2.8p	-1.8	0.8	3.0	4.0	1.1	:	1.2	:	1.5	2.2
Bruttoförädlingsvärde per huvudsektor																	
Jordbruk, skogsbruk och fiske (%)	6)	10.0	9.8	11.7	11.4p	22.9p	22.1p	9.3	8.2	8.0	8.5	7.1	:	14.3	:	1.6	1.5
Industrin (%)	6)	13.5	12.9	18.3	18.7p	14.7p	14.6p	25.1	25.9	22.0	21.5	21.3	:	19.4	:	19.1	19.2
Byggsektorn (%)	6)	4.2	4.6	8.0	7.9p	10.0p	10.8p	5.1	5.5	5.1	5.0	4.7	:	7.3	:	5.4	5.4
Tjänstesektorn (%)	6)	72.3	72.7	62.0	62.0p	52.4p	52.5p	60.5	60.4	64.9	65.0	66.9	:	59.0	:	73.9	73.9
Betalningsbalans	Anm ärkni ng	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Utländska direktinvesteringar netto (in - ut) (miljoner euro)	13)	353.9	619.3	197.4	170.7	811.5	818.4	1 236.3	1 803.8	4 121.9	10 641.7	386.1	221.2	123.8	287.3	- 22 872.0	:
Utländska direktinvesteringar netto (in - ut) (% av BNP)	13)	10.2	17.1	2.3	1.9p	8.1p	8.0p	3.7	5.4	0.7	1.6	2.8	1.5	2.2	:	-0.2	:
Utländska direktinvesteringar netto (in - ut) i förhållande till EU-28 (miljoner euro)	14)	102.5	403.0	10.8	-169.2	:	:	1 073.9	1 480.4	1 509.5	4 809.2	:	:	82.4	101.3	-	-
Utländska direktinvesteringar netto (in - ut) i förhållande till EU-28 (% av BNP)	14)	3.0	11.1	0.1	-1.9	:	:	3.2	4.4	0.3	0.7	:	:	1.5	:	-	-
Penningöverföringar i % av BNP	15)	1.3	:	2.2p	2.1e	:	:	7.8	8.7	0.1	0.1	8.5	8.3	:	:	0.1	:
Utrikeshandel med varor	Anm ärkni ng	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Internationell varuhandel																	
Export till EU-28 som andel av värdet av den totala exporten (%)		35.8	35.7	76.5	77.2	77.4	75.5	65.7	67.0	43.5	44.5	72.1	71.6	30.2	32.6	-	-

		Montenegro		F.d. jugoslaviska republiken Makedonien		Albanien		Serbien		Turkiet		Bosnien och Hercegovina		Kosovo*		EU-28	
Import från EU-28 som andel av värdet av den totala importen (%)		45.8	41.3	63.4	62.1	61.1	61.8	57.1	57.3	36.7	38.0	58.9	60.8	42.6	42.2	-	-
Handelsbalans (miljoner euro)		-1 451	-1 524	-1 758	-1 726	-2 114	-2 154	-2 950	-2 985	-63 685	-56 977	-3 844	-3 510	-2 214	-2 309	11 139	64 169
Internationell handel med varor och tjänster i förhållande till BNP																	
Import (% av BNP)	6)	60.0	61.1	64.9	65.0p	47.2p	:	54.2	56.4	32.1	30.8	:	:	50.6	:	40.4	40.5
Export (% av BNP)	6)	40.1	42.5	47.7	48.8p	28.2p	:	43.4	46.7	27.9	28.0	:	:	19.6	:	43.1	43.8

Offentliga finanser

	Anm ärkning	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Statistik över den offentliga förvaltningens finanser, i förhållande till BNP																	
** Offentligt överskott (+) / underskott (-) (%)	7)	-3.1	7.7	-4.2	-3.5	-5.2	-4.0	-6.7	-3.8	0.4	1.7	-2.0	0.7	:	:	-3.0	-2.4
** Offentlig bruttoskuld (%)	7) 8)	56.7	63.3	38.2	38.0	71.8	72.5	72.4	76.4	34.5	31.3	41.6	41.9	10.5	12.8	86.8	85.2

Finansiella indikatorer

	Anm ärkning	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Årlig förändring i konsumentpriser (%)		-0.7	1.5	-0.3	-0.3	0.7	2.0	2.9	1.9	8.9	7.7	-0.9	-1.0	0.4	-0.5	0.5	0.0
Total utlandsskuld, i förhållande till BNP (%)	9)	:	:	70.3p	69.9p	69.6	73.9	77.1	80.1	55.0	56.4	:	:	32.3	:	:	:
Utlåningsränta (ett år), per år (%)	10)	9.22	8.53	3.75	3.75	7.66	7.77	10.50	6.50	11.68	10.79	6.32	5.74	10.70	:	:	:
Inlåningsränta (ett år), per år (%)	11)	1.86	1.23	0.50	0.25	1.92	1.35	5.50	2.50	7.75	7.27	0.09	0.09	1.07	:	:	:
Valutareservens värde (inklusive guld) (miljoner euro)	12)	545	674	2 436	2 262	2 192	2 880	9 907	10 378	95 824	99 620	4 001	4 400	746	861	:	:
Guld- och valutareserv uttryckt i antal importmånader	12)	3.2	3.7	5.3	4.6	5.6	7.6	6.6	6.6	5.9	6.0	6.1	6.8	3.2		:	:

Företag

	Anm ärkning	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
--	----------------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Montenegro	F.d. jugoslaviska republiken Makedonien	Albanien	Serbien	Turkiet	Bosnien och Hercegovina	Kosovo*	EU-28
------------	---	----------	---------	---------	----------------------------	---------	-------

	ng																
Industriproduktionsindex (2010 = 100)		81.8	88.3	112.5	118.0	139.2	142.4	98.8	107.1	120.5	124.3	103.9	107.1	:	:	101.7	103.9

Infrastruktur	Anm ärkning	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Järnvägsnätets täthet (antal linjer i drift per tusen km²)		18.1	18.1	27.2	27.2	12.0	13.2s	49.3	48.6s	12.9	12.9	20.1	20.1	30.6	30.6	:	:
Motorvägarnas längd (kilometer)		0	0	259	259	:	:	607	693	2 155	2 159	128	128	80	80	:	:

Energi	Anm ärkning	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Nettoenergiimport i förhållande till BNP	16)	5.4	4.2	8.5	6.4	1.3	0.7	5.3	4.7	1.8	1.4	6.8	5.3	6.9	:	2.4	1.7

: = uppgift saknas
b = avbrott i serie
e = beräknat värde
p = preliminärt
s = Eurostats uppskattning
- = ej tillämpligt

* = Denna beteckning påverkar inte ståndpunkter om Kosovos status och är i överensstämmelse med FN:s säkerhetsråds resolution 1244/99 och med Internationella domstolens utlåtande om Kosovos självständighetsförklaring.

** = Uppgifterna om utvidgningsländernas offentliga underskott och statsskuld offentliggörs "i befintligt skick" och utan någon garanti för deras kvalitet och efterlevnaden av ENS-reglerna.

Fotnoter:

- 1) Bosnien och Hercegovina: befolkning efter halva året.
- 2) Albanien: summan av andelarna uppgår inte till 100 % på grund av fall där personer inte har hänförs eller inte kan hänföras till en speciell aktivitet.
- 3) Bosnien och Hercegovina: summan av andelarna uppgår inte till 100 % eftersom andra typer av ägarskap undantas. Montenegro: icke-statliga organisationer undantas.
- 4) Turkiet: arbetslöshet baserad på fyra veckors kriteriet + endast med användning av metoder för aktivt sökande efter arbete.
- 5) Serbien 2014: lön som betalas till anställda vid juridiska personer och vid personliga företag. Bosnien och Hercegovina: nettolön.
- 6) Turkiet och Bosnien och Hercegovina: baserat på ENS 1995.
- 7) EU-28: baserat på ENS 2010.
- 8) Värdet av BNP erhålls från den medelfristiga utgiftsramen 2016–2018 (april 2015).
- 9) F.d. jugoslaviska republiken Makedonien: baserat på betalningsbalanshandboken, sjätte utgåvan.
- 10) Albanien: den genomsnittliga viktade räntesatsen tillämpad på nya 12-månaderslån under respektive månad, på 12 månaders löptid. Bosnien och Hercegovina: kortfristiga utlåningsräntor i nationell valuta för icke-finansiella företag (vägt genomsnitt). Montenegro: viktad genomsnittlig effektiv räntesats, utestående belopp, per år. F.d. jugoslaviska republiken Makedonien: årsslutet (31 december). Kosovo: inklusive bankers utbetalningsavgift.
- 11) Albanien: inlåningsräntan utgör den genomsnittliga vägda räntan för nyligen godkända insättningar under respektive månad, på 12 månaders löptid. Bosnien och Hercegovina: avistainlåningsräntor i nationell valuta för hushåll (vägt genomsnitt). Montenegro: viktad genomsnittlig effektiv räntesats, utestående belopp, per år. F.d. jugoslaviska republiken Makedonien: årsslutet (31 december). Turkiet: inlåningsfacilitet för dagslån. Kosovo: inklusive bankers utbetalningsavgift.
- 12) F.d. jugoslaviska republiken Makedonien: årsslutet (31 december).
- 13) F.d. jugoslaviska republiken Makedonien, Albanien, Serbien, Bosnien och Hercegovina, Kosovo och EU-28: baserat på betalningsbalanshandboken, sjätte utgåvan.
- 14) F.d. jugoslaviska republiken Makedonien, Serbien och Kosovo: baserat på betalningsbalanshandboken, sjätte utgåvan.
- 15) F.d. jugoslaviska republiken Makedonien, Serbien, Bosnien och Hercegovina och EU-28: baserat på betalningsbalanshandboken, sjätte utgåvan.
- 16) Montenegro, f.d. jugoslaviska republiken Makedonien, Albanien, Turkiet och Kosovo: Eurostats beräkningar.